

Listy

Ročník 22
Cena 30 Kč / 1,20 €

5
2015

SLOVÁKOV A ČECHOV, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Martin Guzi – Komu zvoní hrana • Jarmila Wankeová – Spomíname – Martin Porubjak • Ivana Poláková – Jur Hronec z Gočova • Beata Grünmannová – Byť na jeden deň košickým židom • Stanislav Brouček – Slovenka v sedmačtyřiceti letech zjistila, že je také Češka a má sourozence v Pardubicích • Ivana Ondráčková – Hľadajúci krásu nielen v oblakoch • Jiří Jindra – Šafaříkové: otec a syn • Beata Grünmannová – Súťaž Anasoft litera a fenomén Vilikovský • Miro Pogran – Tokio a údolie Kamakura • Zuzana Štancelová – Angel-y Nebeská clowneska • Zuzana Štancelová – Vesmír Petry Novákovej Ondreičkovej • Igor Válek – Knihy zo Slovenska • Miroslav Meňhart – Zdravá strava: ako a kde začať? • Ľuboslav Moza – Jarná vôňa umenia • Príloha Oriech (I – IV)

Slovenské programy v máji a júni 2015

Svět knihy 14. – 17. 5. 2015

Výstaviště Holešovice, denne od 14.00 – 20.00 hod.

Výstava a predaj slovenských kníh, prezentácia periodika Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť...

Pripravil DOMUS SM v ČR.

Seminár k 70. výročiu konca II. svetovej vojny a príprave študentskej konferencie v roku 2015 - 18. 5. 2015

GVP 15.00 – 17.00 hod.

Pripravil DOMUS SM v ČR.

Praha, srdce národov – Folklorový festival - 28. – 31. 5. 2015

Staromestské námestie, Divadlo na Vinohradech a i.

Pripravila Limbora s Etnikou v spolupráci s SI a spolkami národnostných menšín.

Podvečer so slovenskou knihou - 28. 5. 2015 18.00 hod.

Kaviareň DNM

Dramatizované čítanie k výročiu skončenia II. svetovej vojny. Čítajú Vlado Štancel a Štefan Capko. Prelúdiá Matylda Štancelová. Pripravil DOMUS SM v ČR.

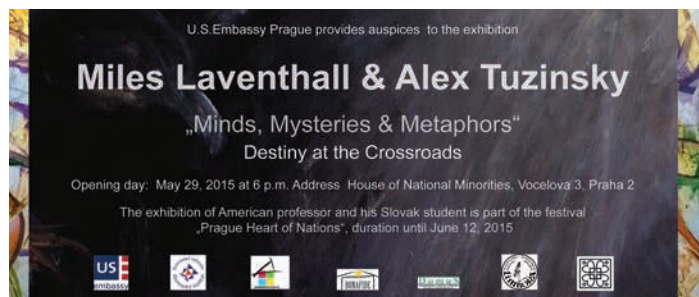
MILES LAVENTHALL & ALEX TUŽINSKÝ Záhady a podobnosti myšlienok: Osudovosť na rázcestiach.

29. 5. 2015 18.00 hod.

Galéria DNM

Výstava amerického profesora a slovenského študenta.

Pripravilo Bona Fide v spolupráci s SI, DOMUS SM v ČR a Limborou.

1. 6. 2015 14.00 hod.

Lesní školka „Proti větru“

Seminár k 70. výročiu ukončenia II. svetovej vojny a príprave študentskej konferencie v roku 2015. Pripravil DOMUS SM v ČR.

Deň detí s ľudovými zvykmi národnostných menšín.

Piesne, riekanky a detské hry navštevuje Jaroslava Chlumová a Patrik Samko.

Pripravil DOMUS SM v ČR.

Seminár k 70. výročiu ukončenia II. svetovej vojny a príprave študentskej konferencie v roku 2015 - 8. 6. 2015 14.00 hod.

KVK Liberec

Pripravil DOMUS SM v ČR. Vedie RNDr. Jana Kulhánková, CSc.

Vernisáž výstavy Nová vlna - 9. 6. 2015 18.00 hod.

Galéria DNM

Multikultúrny kalendár - 11. 6. 2015 14.00 hod.

Gymnázium a Obchodní akademie Chodov

Popoludnie s ľudovými tradíciami a zvykmi v Krušnohoří.

Zvyky nemecké, židovské, slovenské, maďarské, rómske a ďalšie.

Pripravil DOMUS SM v ČR.

24. 6. – 27. 7. 2015

Galerie Holar, Smetanovo nábřeží 6, Praha 1

ALBÍN BRUNOVSKÝ (1935–1997) – grafické dielo.

POCTA IVANOVI PANENKOVI (1934–2013), zberateľovi umenia a priateľovi grafikov. Združenie českých umelcov grafikov HOLLAR v spolupráci s DSS Domus.

Pražská muzejní noc - 13. 6. 2015 19.00 – 24.00 hod.

Prezentácia slovenskej profesionálnej kultúry. Dramatizované čítanie zo slovenskej krásnej literatúry. Účinkujú Vlado Štancel a Štefan Capko. Koncert populárnych slovenských piesní a country v podaní Dana Királyho. Podujatie sa uskutoční od 19.00 – 21.00 hod. v Galérii DNM.

Pripravil DOMUS SM v ČR.

Programy DOMUS SM v ČR sa konajú vďaka finančnej podpore MK ČR a MŠMT ČR.

Spoločnosť Artem Vás pozýva na výstavu obrazov

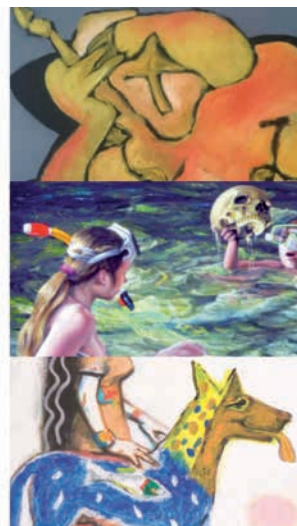
TRAJA ŽIVÍ Z HRADU
Vladimír Ballo | Róbert Bielík | Ivan Kolenič

Otvorenie výstavy: 5.5.2015 o 18:00
v galérii na Západnej terase Bratislavského hradu

Kurátor výstavy: PhDr. Luboslav Moza,
člen Európskej akadémie vied a umení

Galéria je otvorená denne od 11:00 do 17:00
(okrem pondelka). Výstava potrvá do 11.5.2015

Vystavené diela sú predajné.
R.S.V.P.: +421 2 5478 9416, artem@artem.sk

Slovo redaktora

Praha – srdce národov

K májovej Prahe už roky patrí folklórny festival Praha – srdce národov, ktorý od roku 1999 organizuje súbor Limbora. V tomto roku sa uskutoční 17. ročník tohto známeho medzinárodného festivalu. Základnou myšlienkou pri jeho zrode bolo pripomenúť Pražanom i Európe ešte pred vstupom do EÚ, že Praha bývala po stáročia významným miestom spolužitia ľudí mnohých národov. Vtedy ešte neboli národnostnými menšinami, ale jednoducho tými, ktorí prichádzali do Prahy za prácou, za vzdelaním a podobne. Po stáročia tu žili Česi, Nemci, Židia, Slováci, Taliani, Vlachovia, Poliaci, Maďari, Rusi, Ukrajinci, Rusíni, Rómovia, Lužickí Srbi, Bulhari, Srbi, Chorváti i ďalší. V 20. storočí pribudli nové menšiny z ázijských krajín, predovšetkým Vietnamci. Mnohí z hore uvedených svojou prácou a stavitelským umením vytvorili z Prahy architektonický skvost, napr. Taliani, Nemci, Židia. Iní priniesli ďalšie hodnoty z oblasti exaktných vied. Celé pražské štvrte sú spojené s kultúrou a životom týchto postupne sa vytvárajúcich národnostných menšín. Preto nečudo, že vedúci súboru Limbora vytvorili projekt, ktorý mal osloviť širokú verejnosť, vrátane občanov vtedajšieho Európskeho spoločenstva. Obdobné projekty o rok - dva neskôr vznikli aj v ďalších hlavných mestách krajín, ktoré sa pripravovali na vstup do EÚ, napr. v litovskom Vilniuse. Tam celý projekt podporuje Litovská akadémia vied a Univerzita vo Vilniuse, pretože si je vedomá dôležitosti a nenahraditeľnosti týchto posledných štyroch májových dní. Limbora aj v tomto roku pripravila skutočne pestrý a odborne náročný program. Vystúpi dvadsať súborov z celého sveta. Zoznámime sa s ľudovými tradíciami waleskými, židovskými, vietnamskými, africkými, ruskými, ukrajinskými, tatárskymi... No proste nechajme sa prekvapiť! Bude to nielen prehliadka ľudových krojov, tanca, spevu, hudby, ale aj remesiel. Môžeme sa naučiť tancovať ľudové tance. Stačí len prísť na Staromestské námestie podľa programu uvedeného aj na našich stránkach.

Helena Nosková

OBSAH

Komu zvoní hrana	2
<i>Martin Guzi</i>	
Spomíname - Martin Porubjak	4
<i>Jarmila Wankeová</i>	
Jur Hronec z Gočova	6
<i>Ivana Poláková</i>	
Byť na jeden deň košickým židom	8
<i>Beata Grünmannová</i>	
Slovenka v sedmačtyřiceti letech zjistila, že je také Češka a má sourozence v Pardubicích	10
<i>Stanislav Brouček</i>	
Hľadajúci krásu nielen v oblakoch	12
<i>Ivana Ondráčková</i>	
Šafaříkové: otec a syn	15
<i>Jiří Jindra</i>	
Súťaž Anasoft litera a fenomén Vilikovský	17
<i>Beata Grünmannová</i>	
Tokio a údolie Kamakura	18
<i>Miro Pogram</i>	
Angel-y Nebeská clowneska	20
<i>Zuzana Štancelová</i>	
Vesmír Petry Novákovéj Ondreičkovej	21
<i>Zuzana Štancelová</i>	
Knihy zo Slovenska	22
<i>Igor Válek</i>	
Zdravá strava: ako a kde začať?	25
<i>Miroslav Meňhart</i>	
Jarná vôňa umenia	27
<i>Luboslav Moza</i>	
Príloha Oriechok (I – IV)	

Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva: Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR v spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a Slovensko-českou spoločnosťou • Sídlo redakcie: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2 • Šéfredaktor Mgr. Vlado Štancel, tel.: 606 928 876; Výkonná šéfredaktorka: PhDr. Helena Nosková, CSc., tel.: 603 824 370; redaktorka: Mgr. Zuzana Štancelová, tel.: 607 237 093; Milan Šmíd, tel.: 604 545 555 • Redakčný kruh: Miroslav Brocko, Mgr. Martin Guzi, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc., PhDr. Radovan Čaplovič • e-mail: noskova@usd.cas.cz, listy@franklin.cz, anazuz.s@volny.cz, vlado.stancel@volny.cz • Rozširuje DOMUS SM v ČR, Slovensko-česká spoločnosť, Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s.p. • Internetovú verziu nájdete: www.klubsk.net • LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR • Grafická úprava: studio Franklin • Tlač: tiskárna Triangl • Do tlače odovzdané 14. 5. 2015 • Registrácia vydavateľa časopisu LISTY - Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR: MK ČR E 6584 • ISSN 1213-0249 • Cena jedného výtlačku je 30 Kč/1,20 Euro • Ročné predplatné 120 Kč prijíma Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR a KSK na adrese redakcie a čísla účtu 43-4323110237/0100 • Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú • Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia DOMUS v ČR, SČS a KSK • Na obálke portrét akademickej maliarky Barbory Okasovej

Predvolebná kampaň na Slovensku sa začala. Odštartoval ju premiér Robert Fico masívnou ofenzívnou kampaňou v polovici apríla hodnotením troch rokov vládnutia Smeru. Každé médium dostalo trojstranový materiál s výpočtom pozitívnych vládných opatrení, oficiálne Fico hodnotil na vláde pred ministrami, poradcami a ďalším ansámblom. To bol pondelok 13. apríla. Na druhý deň po veľkej sláve absolvoval premiér maratón piatich stretnutí a každá z týchto piatich aktivít sa tešila aj pozornosti médií. Dopoludnia stihol na tlačovej besede vyzvať podpredsedu parlamentu Jána Figela, ktorý je zároveň predsedom KDĽH, aby sa vzdal funkcie. Premiér to odôvodnil kauzou stavebnej spoločnosti Váhostav, ktorú vlastní Juraj Široký, roky označovaný za jedného z mecenášov Smeru. Problémy Váhostavu podľa Fica spôsobili pohľadávky, ktoré vznikli na základe zmlúv z čias, kedy ministerstvo dopravy viedol ako minister Ján Figel. Váhostav sa pre dlžby voči veriteľom dostal do reštrukturalizácie, banky mali podľa pôvodného plánu dostať sto percent peňazí, malí nezabezpečení veritelia, zväčša živnostníci, iba 15 percent pohľadávok. Premiér návrh na Figelove odstúpenie z postu podpredsedu NR SR vysvetľoval tým, že okrem trestnoprávnej zodpovednosti sa musí vyvodiť aj zodpovednosť politická. Predseda vlády sa chvíľu nato na generálnej prokuratúre stretol kvôli Váhostavu so špeciálnym prokurátorom Dušanom Kováčikom. O niekoľko minút Fico vystúpil s asi polhodinovým prejavom pred veľvyslancami a odborným obecenstvom na konferencii na pôde ministerstva zahraničných vecí k smerovaniu zahraničnej politiky SR. Popoludní absolvoval premiér tlačovú besedu s ministrom kultúry Marekom Maďari-

čom, aby národu oznámili šťastnú novinu, že všetky rádiá budú od ďalšieho roku povinne hrať minimálne 20 percent slovenskej hudby a od roku 2017 minimálne 25 percent z celkového času hudobnej produkcie za kalendárny mesiac. V éteri verejnoprávneho rozhlasu pôjde pre každý okruh o minimálne 35 percent. Večer, stále je reč o tom istom utorku, viedol Fico mimoriadne rokovanie vlády, na

Komu zvoní hrana?

ktorom kabinet prijal novelu Obchodného zákonníka. Návrhom vláda reagovala na problémy Váhostavu a narýchlo v skrátrenom legislatívnom konaní chcela meniť podmienky reštrukturalizácií.

A to sa kolotoč mediálneho ošialu ešte len začínal. V stredu zvolal predseda parlamentu Peter Pellegrini pre istotu dve mimoriadne schôdze naraz, jednu k odvolávaniu ministra zdravotníctva Viliama Čisláka na 9:00 a schôdzu k Váhostavu na 13:00. Premiéra som videl v národnej rade ráno okolo 8:30, vyzeral v pohode, ministromi vnútra Robertovi Kaliňákovi sa akurát sťažoval, že nestihol raňajkovať. Priznávam, človekom s takouto výdržou zatiaľ iná strana nedisponuje. Lenže, aj keď sa vraví, že hrubá sila – hotové víťazstvo, svaly nie sú všetko. Niekedy je jednoducho lepšie pohnúť rozumom.

Premiér, ktorý zvyčajne hrá na istotu a má premyslených niekoľko krokov dopredu, pri Váhostave konal štýlom pokus-omyl a celá kauza ho zastihla viac ako nepripraveného.

Podme poporiadku. Podnikateľ Široký sa do povedomia verejnosti dostal v deväťdesiatych rokoch spolu s Viktorom Koženým ako spolujateľ Harvardských podielových fondov počas kupónovej privatizácie. Zatiaľ čo Kožený musel utiecť na Bahamy, Široký stál v čele slovenského hokejového zväzu, Slovanu Bratislava a viacerých veľkých firiem, napríklad Váhostavu alebo Plastiky Nitra, patrí mu hotel DoubleTree by Hilton, ktorý si postavil pri bratislavskom zimnom štadióne počas jeho rekonštrukcie. Podľa zväzkov Ústavu pamäti národa spolupracoval s ŠtB a za socializmu

šesť rokov pôsobil na zastupiteľskom úrade vo Washingtone. Býva označovaný za jedného zo sponzorov Smeru a venuje sa mu aj spis Gorila. Za prvej Ficovej vlády dostal Váhostav za niekoľko desiatok miliónov eur zákazku na rekonštrukciu Bratislavského hradu a s firmou sa počítalo aj v diaľničných PPP projektoch, ktoré ako predražené a nerentabilné zrušil práve minister dopravy Figel za čias vlády Ivety Radičovej. Váhostav podľa slov vlastného vedenia išiel do súťaží za Figelovho ministrovania pod cenu, aby zákazky vyhral a predpokladal, že straty doženie inde, čo sa nestalo. Napriek tomu, že len od štátu má Váhostav zákazky za niekoľko sto miliónov eur – stavba diaľničných úsekov, rekonštrukcia nemocníc a univerzít – spoločnosť neplatila záväzky a dostala sa do reštrukturalizácie. Keby šiel Váhostav do konkurzu, nemohol by súťažiť o štátne zákazky, takto, aj keď v problémoch, povyhrával ďalšie tendre a dnes podľa medializovaných informácií má spoločne v konzorciách s inými firmami podpísované zmluvy na stavbu diaľnic v hodnote vyše miliardy eur.

Samotná reštrukturalizácia bola typickou fraškou po slovensky. Správkyňou sa stala mladá 25-ročná právnička Petra Gáabrišová. Podľa Aliancie Fair-play Gáabrišová pracuje aj ako koncipientka pre advokátsku kanceláriu, ktorej advokáti sú prepojení na firmu, ktorá zabezpečovala reštrukturalizáciu Doprastavu – a ten je veriteľom Váhostavu. Sudkyňa Katarína Bartalská, ktorá na priebeh reštrukturalizácie dozerá, rozhodla, že reštrukturalizačná správkyňa Petra Gáabrišová nie je zaujatá. Sudkyňa Bartalská, ktorá o reštrukturalizácii rozhodovala, má zasa deti so šéfom Slovenskej informačnej služby Jánom Valkom. Medzi najväčšími veriteľmi Váhostavu okrem bánk figurovalo aj viacero schránkových firiem s nejasným majiteľom z Cypru a Belize, ktoré Váhostavu požičali niekoľko miliónov eur. Ďalšia slovenská klasika. Aliancia Fair-play našla dôkazy o tom, že riaditeľ Váhostavu Marián Moravčík v minulosti zastupoval schránkovú firmu Lomark, ktorej firma dlhuje peniaze, a táto bola členom veriteľského výboru Váhostavu. Moravčík akékoľvek prepojenia odmietol, podľa neho pomoc od schránkových firiem riešil výhradne Juraj Široký. „Splnomocnenie bolo vystavené pred piatimi rokmi za účelom zastupovania slovenského právnického subjektu pri kúpe, resp. predaji nehnuteľnosti na území Slovenska, ktorá bola vo vlastníctve spoločnosti Lomark,“ vysvetľoval hovorca Váhostavu Tomáš Halán.

V každom prípade, prvý návrh na uspokojenie veriteľov bol nasledovný – bankám malo ísť po sto percent, nezabezpečeným malým firmám a živnostníkom 15 percent z výšky pohľadávok. Len pripomínam, že firmy pri vystavovaní faktúr museli zaplatiť 20-percentnú DPH, takže pri 15-percentnom uspokojení boli vždy v strate 5 percent z objemu zákazky.

Reštrukturalizácia Váhostavu sa riešila od minulého roka a opozícia opakovane upozorňovala, že štát kryje záujmy silných a na drobných živnostníkov kašle. Už od roku 2012 sa KDH, neskôr OĽaNO a aj ďalšie opozičné strany snažili v parlamente presadiť, aby pri verejných zákazkách štát garantoval, že peniaze sa nestratia u víťaza tendra, ale doputujú až k posledným subdodávateľom. Smer-SD opakovane podobné návrhy zákonov zamietal a odmietal o tomto probléme diskutovať.

Pokiaľ ide o Váhostav, Fico najprv odmietal, aby sa zaoberal problémami stavebnej firmy. „Čo my máme s Váhostavom,“ hovoril. „Povedzte mi, čo je kvalifikované na návrhu opozície, keď povie, že to má zaplatiť štát. Čo je kvalifikované na návrhu, že živnostník, eseročka alebo obchodná spoločnosť iného typu sa má stať akcionárom danej spoločnosti vo výške pohľadávky, ktorú má. Všetko to sú úplné nezmysly. Opakujem, na to nepotrebuje ani základné právnické vzdelanie, aby ste tieto veci vedeli,“ rozčuľoval sa premiér koncom marca. O mesiac neskôr, koncom apríla, Fico obrátil o 180 stupňov. „Musí aj spoločnosť Váhostav prijať nejakú ekonomickú zodpovednosť za stav, ktorý vznikol. A preto vám oznamujem, že spoločnosť Váhostav sa nad rámec podmienok reštrukturalizácie vzdá 49 percent akcií v prospech nezabezpečených veriteľov,“ hovoril 22. apríla predseda vlády.

Vráťme sa k vláde a parlamentu. Potom, ako Fico vycítil, že do ulíc môžu vyjsť stovky ľudí a televízie by zobrazovali štvavnaté príbehy skrachovaných existencií, za ktoré je zodpovedný

Váhostav a zbohatlík Široký, začal problém expresne riešiť. Mimoriadnu schôdzu k Váhostavu chcela zvolať opozícia, ale predseda parlamentu Pellegrini ju predbehol a zasadnutie zvolal z vlastnej iniciatívy. Kabinet najprv predstavil riešenie, podľa ktorého reštrukturalizovaná firma nebude môcť svojim majiteľom vyplatiť zisky skôr, ako uspokojia podlžnosť voči nezabezpečeným veriteľom aspoň do výšky 40 percent ich pohľadávok. Ak firma v reštrukturalizácii ponúkne nezabezpečeným veriteľom, že ich požiadavky budú uspokojené na 15 percent, zostane im nárok na ich uhradenie do výšky 40 percent. Kabinet zároveň navrhol, že Slovenská záručná a rozvojová banka ponúkne všetkým malým veriteľom odkúpenie pohľadávok vo výške 40 percent, pričom na

to štát využije peniaze z bankového odvodu. Na druhý deň Fico tento návrh zmenil s tým, že záručná banka odkúpi a vyplatí až 50 percent výšky pohľadávok.

Do tretice všetko dobré, po týždni nakoniec premiér oznámil ďalšiu zmenu a konečné riešenie. Banky pridajú nezabezpečeným veriteľom k 15 percentám zo svojho 3 percentá. Zvyšok pohľadávky do 50 percent si veritelia budú môcť vymôcť aj exekučne. Zvyšok do 100 percent si môžu uplatniť zo zisku. Nezabezpečení veritelia môžu pohľadávky vymeniť za akcie Váhostavu (do 49 percent). Štát bude odkupovať a preplácať prostredníctvom Slovenskej záručnej a rozvojovej banky 50 percent pohľadávok a od Váhostavu bude chcieť v budúcnosti vymôcť z jeho ziskov celých sto percent dlhov.

Toto tretie riešenie odsúhlasil parlament a v tomto duchu bol odsúhlasený aj reštrukturalizačný plán Váhostavu. Aby Fico odviezol pozornosť, navrhol aj odvolanie Figela z funkcie podpredsedu národnej rady. Chcel vyvolať politickú zodpovednosť. Narazil však na sústredený odpor opozície, ktorá návrh považovala za zvrátený, po dlhom čase sa zjednotila a avizovala, že s pádom Figela sa všetky opozičné strany vzdajú svojich postov vo vedení parlamentu, nech si Smer dovládne sám. Rozprava k Figelovmu odvolaniu trvala tri dni, a vládny Smer svoj návrh pred hlasovaním stiahol. Fico priznal, že Figela nechcel odvolať od samého začiatku, len chcel poukázať na jeho mieru zodpovednosti.

Kdesi úplne v pozadí, popri schôdzi, odstúpil z postu ministra hospodárstva Pavol Pavlis.

V októbri 2012 spoločnosť Sitis uzatvorila s dcérskou spoločnosťou ministerstva MH Invest zmluvu na zimnú a letnú údržbu za viac ako 20 tisíc eur. V septembri 2013 sa stal výlučným vlastníkom upratovacej firmy Sitis Pavlisov švager Dávid Šípoš. Ten mal podpisovať zmluvu na upratovanie v januári 2014 s Poliklinikou Tehelná v Bratislave za vyše 103 tisíc eur. V Poliklinike Tehelná má stopercentnú majetkovú účasť štátny Fond národného majetku (FNM). Prípad otvoril denník Sme. Pavlisa k odstúpeniu vyzval Fico. Minister hospodárstva už v minulosti čelil opozičnému návrhu na odvolanie pre kauzu Port Service. Niekdajšia firma ministra hospodárstva Port Service sa od roku 2002 súdi s FNM o 60 miliónov eur za neúspešnú privatizáciu Slovenskej plavby a prístavov. Pavlis síce svoj podiel vo firme v roku 2006 predal, opozícia ho však podozrievala, že má stále prepojenie na schránkovú firmu, ktorá Port Service kúpila.

Ostatný mesiac bol pre premiéra viac ako turbulentný a Fico sa za ten čas osobne pošliapal po jazyku toľkokrát, že každého iného politika by zlomilo na desaťkrát a už by to nerozchodil. Množiac sa kauzy, či už vládnych nominantov alebo spriaznených firiem, v ktorých takmer vždy vystupujú aj schránkové spoločnosti, ukazujú, že Smer si nevie poradiť s vplyvnými ľuďmi v pozadí. Slovný výraz vláda oligarchov, ktorý prvýkrát použil Daniel Lipšic pri odvolávaní premiéra pre privatizáciu SPP, sa stáva synonymom vládnutia Smeru. Pri pochybeniach nejde o chybu v systéme, ale ukážou systém samotného. Takto sa Smer stará o svojich ľudí, takto spravuje peniaze nás všetkých. Zároveň je vidieť, že vládna strana je stále odkázaná iba na Fico v inštinkt, ktorý začína zlyhávať stále častejšie, ale ešte vždy stačí na slabú opozíciu. Uvidíme dokoedy.

Váhostav a Široký sú typické príklady zlyhania štátu a transformácie so všetkými jej negatívami. Sú to symboly, za ktoré sa každý slušný občan hanbí, cíti sa ponížený a dúfa, že jeho deti niečo podobné nezažijú.

Čo považujem za veľké plus, tlak verejnej mienky po 25 rokoch začína nútiť politikov konať, ak cítia, že obyvatelia toho majú dosť. Viacerí poslanci Smeru aj Fico sa čudovali, že v reštrukturalizácii boli na Slovensku stovky firiem a iba teraz je poprask. Áno, teraz je, lebo napriek všetkému citlivosť spoločnosti voči drzým spôsobom zbohatlíkov vyciavajúcich štát rastie a ľudia si konečne prestávajú nechať brnkať po nose a ešte za to ďakovať.

Do marcových volieb nás čaká množstvo väčších i menších politických bitiek. Všetkým zúčastneným prajem, aby dokázali rozpoznať, čo je správne, a trvalo im to výrazne kratšie, ako teraz premiérovi.

Martin Guzi, novinár

Spomíname: Martin Porubjak

„Slovenský kultúrny svet zažíva čierny týždeň,“ čítali sme v záhlaví kultúrnej rubriky denníka Pravda z konca marca tohto roku. Áno, v týždni od 20. do 27. marca prišlo hneď niekoľko smutných zvestí. Ako päťdesiatštyriročný zomrel spisovateľ Peter Pišťanek, autor Rivers of Babylon, potom vo veku osemdesiattri rokov spisovateľ, publicista, humorista Kornel Földvári, vo veku nedožitých sedemdesiatjeden rokov divadelník, dramaturg a kritik Martin Porubjak a napokon 11. apríla vo veku šesťdesiattri rokov spisovateľ, prekladateľ, literárny vedec a pedagóg, dlhoročný šéfredaktor RAK-a Braňo Hochel. Každý z nich si zaslúži spomienku a úctu. My, ktorí nežijeme na Slovensku, sme sa s nimi stretávali možno sporadicky. Osobne sporadicky, cez dielo častejšie. Cez knihy a časopisy, ktoré k nám doputovali, divadelné predstavenia, ktoré slovenskí divadelníci prinášali na javiská najmä pražských scén...

Bolo to niekedy začiatkom osemdesiatych rokov minulého storočia, už sa presne nepamätám. Ako mladá, skúsenosti zberajúca redaktorka nemeckého vysielania Československého rozhlasu v Prahe som bola vyslaná na festival **Divadelná mladost'** v Prešove. V Prešove vtedy fungovala okrem novo otvoreného kamenného divadla na hlavnom námestí aj malá experimentálna scéna. Komorné a alternatívne divadlá z Čiech a zo Slovenska (napríklad Činoherní

klub z Prahy, Divadlo SNP Martin, DAB Nitra, Štátne divadlo Košice, Astorka z Bratislavy, Divadlo Na provázku z Brna a ďalšie) uvádzali svoje hry práve tam. Sedelo sa dookola okolo scény, prepojenie herca s divákom bolo tesnejšie, divadlo sa tam prijímalo akosi bezprostrednejšie ako na veľkej scéne. A v divadielku či na nádvorí pri fontáne sa po skončení každého predstavenia hlboko do noci diskutovalo. Vybavujem si diskutujúcich: už vtedy výrazná osobnosť režiséra Romana Poláka, divadelný vedec Miloš Mistrík, režisér Peter Scherhauer z Divadla Na provázku

v Brne, Karol Horák, hlavný strojca a duša študentského divadla na prešovskej filozofickej fakulte, myslím, že aj scenograf Jozef Ciller a ďalší. Niektoré diskusie moderoval Martin Porubjak. Tieto diskusie mali veľmi ukáznený, disciplinovaný rámec, určovaný práve moderátorom. Rozoberali sa hry, ktoré sme práve videli: práca s textom, práca režiséra s hercom, schopnosť artikulovať tvorivý proces, čo určuje hereckú tvorbu, ako pôsobí na diváka, výtvarná inšpirácia, vnímanie pohybu atď. Diskusia nebola vystúpeniami jednotlivcov; diskutujúci reagovali na to, čo povedal predchádzajúci rečník. Fundovane, občas vypäto, zo svojho stanoviska scenografa, režiséra, herca atď. Martin Porubjak mal perfektný prehľad o rečníkoch, komentármí občas niečo dopovedal a preklenoval tak diskusiu. Jeho veta bola presne formulovaná, sledovala myšlienku od začiatku do konca a ozrejmovala súvislosti aj pozadie. Jeho príspevky prezrádzali nesmiernu sčítanosť. Hovoril poučene, no svoj názor nevnucoval. Zážitok z tejto rozpravy mne, ktorá som vtedy poznala zo štúdia zväčša len dramatické texty, najmä nemeckých a slovenských autorov, no už menej proces zrodu kolektívneho diela na javisku, vnukol chuť zaoberať sa divadlom, hoci okrajovo... Toto rozhodnutie sa mi zúročovalo neskôr pri účasti na Divadelnej Nitre, ale aj na festivaloch Slovenské divadlo v Praze či pri predstaveniach českého a nemeckého divadla v Prahe. Pod mnohými inscenáciami, ktoré prišli s hosťujúcimi súbormi do Prahy, bol podpísaný Martin Porubjak. A to či ešte súboru DSNP Martin (Bertolt Brecht: Baal, – v Stavovskom divadle), alebo neskôr bratislavských divadiel (Marivaux: Dotyky a spojenia, réžia Roman Polák, v Stavovskom divadle, K. Horák: Nebo, peklo, Kocúrko,

So slávnou *Tančiarňou*, ktorú na námiet predstavenia divadla Theatre du Campanol „Le Bal“ režiséra Jeana-Clauda Penchenata napísali Martin Porubjak a Martin Huba, sa súbor SND Bratislava predstavil aj v Prahe. Inscenácia získala cenu *Dosky 2001* v kategórii *Najlepšia inscenácia*, *Objav sezóny* (Ivana Kuxová) a *Najlepšia réžia sezóny 2000/2001*.

činohra SND v Divadle Bez zábradlí či priam kultovej Tančiarne, SND Bratislava a iných.)

V deň úmrtia Martina Porubjaka dávala STV večer hodinový film z jeho života. Nakrútený bol v roku 2011 priamo v jeho byte na Hviezdoslavovom námestí v Bratislave. Spomínal neokázalo na svoje detstvo, keď prilipol najmä k svojej babke, s ktorou sa chodil kúpať. Videli sme malého chlapca, výskajúceho vo vode na pleciah staršej panej, bezmedzne mu oddanej a on označil tento vzťah za jeden zo svojich ťažiskových životných vkladov. Potom prišiel k nemu do rozľahlého bytu naproti SND na návštevu Marián Labuda, jeho súkmeňovec ešte z Divadla Na korze konca 60. a začiatku 70. rokov. Spomínali na dávne časy, premietali si nemú grotesku a kochali sa pestvami mladých komikov Stana Dančiaka a Mariána Labudu, vykúzľujúcich priam chaplinovské kreácie. Videli sme vo filme mamu a otca M. Porubjaka, prostredie, kde sa pohyboval. Spomenul určujúci moment vo svojom rozvoji v dospievaní, totiž knihy. Nie zasa taký prevratný význam pripísal modernej nahrávacej technike. Dokonalé snímanie ho až tak nechvacuje, v popredí stojí to, čo snímame a nie **ako** to snímame.

Martin Porubjak študoval divadelnú vedu na VŠMU v Bratislave. Bol dramaturgom Divadla Na korze (1968 – 1971), štipendistom Umenovedného ústavu SAV, pracoval v Osvetovom ústave v Bratislave, kde sa v divadelnom oddelení venoval malým javiskovým formám. Spolupracoval s Divadlom SNP v Martine, neskôr sa stal jeho interným dramaturgom a aj režišrom. Spolupracoval aj s ďalšími slovenskými scénami – v Bratislave to boli napríklad SND aj Nová scéna. Po Novembri 1989 prešiel do Činohry SND, kde pôsobil ako dramaturg až do roku 2010. Tiež vyučoval na VŠMU. Krátko sa angažoval aj v ponovembrovej politike. Obsiahol nielen slovenské divadlo, ale aj český priestor. České divadlá výborne poznal, v niektorých z nich aj režisoval.

V knihe Dagmar Poláčkovej **Aleš Votava** o vynikajúcom scénografovi, ktorý odišiel ako mladý, je jedna kapitola venovaná spomienkam naňho. Našla som tam aj spomienku Martina Porubjaka na Votavu. Ako sa dočítame ďalej, z toho, čo si na Alešovi cenil, veľa vypovedá aj o ňom samom. „Aleša Votavu som ešte nepoznal osobne, keď som sa s ním po prvý raz stretol ako s autorom nezabudnuteľného listu. Bolo to v zime 1986. ... Napísal ho svojim trnavským priateľom – Nvotovi, Šimunovi, Šiškovéj & comp. Z Paríža, kde trávil zopár mesiacov na štúdiomnom pobyte. Ten list sme si niekoľkokrát – a pre veľký úspech opäť a opäť – čítali nahlas. Aleš v ňom opísal svoje parížske divadelné zážitky. Musím povedať,

že francúzske divadlo ho nijako neočarilo. So zmyslom pre plastický opis, v brilantne formulovaných postreboch, ktoré sa končili presnými pointami, opisoval Aleš nielen scénografiu, ale aj spôsob, akým herci hrali – či presnejšie: deklamovali a gestikulovali; líčil ich mimiku, „sošné akcie“ a „dynamické mizanscény“. Najpôvabnejšia bola tá, kde v Rómeovi a Júlii spadol po legendárnom výstupe celý Júliin balkón z výšky niekoľkých metrov na scénu.

Poviete si, čo už – obyčajný list. Ale v tom liste bol Aleš prítomný naplno. Keď som sa s ním potom zoznámil osobne – a ešte neskôr, keď sme čoraz častejšie spolupracovali na mnohých inscenáciách na Slovensku i v Čechách – potvrdzovala sa mi opäť a opäť jeho bystrosť, jeho vtip, presný postreh, humor, fantázia, vkus, zmysel pre význam hry, situácie, akcie! A jeho neobyčajná oddanosť divadlu. Spolupracoval s amatérskymi súbormi, s národnými divadlami, s alternatívnymi scénami, písal, hral, vlastnoručne maloval, šil, vystrihoval, čo bolo treba; milovali ho remeselníci v divadelných dielňach, maskérky i garderobiérky a, samozrejme, herci aj herečky.

Aleš bol zvedavý na všetko, čo sa dialo v divadle doma i v zahraničí. Zúrivý návštevník divadiel a festivalov, cestovateľ, hedonik ducha i tela. Vtipný, múdry, nezištný priateľ.“ (Dagmar Poláčková: Aleš Votava, Slovart 2007, s. 353).

Jarmila Wankeová

Autorka je redaktorka a prekladateľka

PŘEDNÍ JAZZOVÁ ZPĚVAČKA V PROJEKTU VĚNOVANÉMU VOKÁLNÍ IMPROVIZACI ZVANÉ SCAT

Projekt vznikl za účelem přiblížit posluchačům výjimečnost vokální improvizace (scatu). „Fenomén Scat“ měl premiéru 20. 10. 2014 v La Fabrice v sále Slévárna.

Projekt se proto bude opakovat 17. června opět v La Fabrice. Zazní nové autorské písně s texty Mirky Ábelové. Tentokrát Miriam Bayle podpoří hosté Anna Polívková, Martha Issová, Ester Kočíčková a další.

MIRIAM BAYLE je původem ze Slovenska a na české jazzové scéně se pohybuje již mnoho let. Kritiky je vůbec nejuznávanější jazzovou zpěvačkou u nás. Její doménou je jen zídka slýchaný talent pro scatové improvizace, kterými obohacuje většinu svých písní.

HUDEBNÍ OBSAZENÍ

Miriam Bayle Quintet:

Miriam Bayle - zpěv, piano, perkuse, Tomáš Jochmann - piano, klávesy, Petr Dvorský - kontrabas, baskytara, Daniel Šoltis - bicí, Vít Halška - perkuse.

HOSTÉ

Anna Polívková, Martha Issová, Ester Kočíčková

Rostislav Fraš - tenor a soprán saxofon, flétna, Adam Tvrđý - kytara.

Jur Hronec z Gočova

Máloktorá významná osobnosť Slovenska má taký typický slovenský životný osud, ako akademik SAV a ČSAV, univerzitný profesor RNDr. Jur Hronec, DrSc., nestor slovenskej, ale aj československej matematiky. Narodil sa v malej obci Gočovo na Gemeri neďaleko Rožňavy v rodine veľmi chudobného drobného roľníka ako jeho tretí syn. Otec mu určil, že sa bude učiť za kožušníka alebo za krajčíra, aby nemusel tak tvrdo pracovať na poli ako jeho rodičia a súrodenci. Vtedy sa takéto remeslo považovalo za výhodné, lebo v lete mohli títo remeselníci pracovať ako murári a stavební robotníci.

Až na naliehanie miestneho farára a učiteľa, takmer na smrteľnej posteli otec privolil, aby Jur išiel študovať, pretože už vtedy boli jeho vedomosti a inteligencia nadpriemerné.

Vďaka tomuto múdreému rozhodnutiu získalo Slovensko bezpochyby nielen významného matematika, ale zároveň osobnosť, ktorá vstúpila do dejín Slovenska v mnohých oblastiach politiky, kultúry, ekonomiky, ale najmä do pedagogiky, ktorú výrazne obohatil o nové poznatky a pohľady.

Jeho rodný dom má charakter pamätnej izby – nevelkého múzea, ktoré názorne dokumentuje život a dielo významného gočovského rodáka. Vo vedľajších miestnostiach, pod jednou strechou, obec zriadila expozíciu tradičného bývania tunajšieho obyvateľstva spreď viac ako sto rokov. (Na Gemeri sa narodili, študovali a pôsobili mnohé významné osobnosti: Pavol J. Šafárik, Samo Tomášik, Pavol E. Dobšinský, Peter Kelner Záboj Hostinský, Július Botto, Samo Chalupka, Štefan Marko Daxner, August H. Škultéty a mnoho ďalších, ktorí zostanú zapísaní v pamäti národa.)

Minulý rok v decembri sme si pripomenuli 55. výročie od smrti Juraja Hronca (17. 5. 1886–1. 12. 1959), zakladateľa piatich slovenských vysokých škôl, prvého rektora slovenskej Vysokej školy technickej Dr. Milana Rastislava Štefánika, predsedu Matice slovenskej (1945–1954) a Slovenského múzea, zakladajúceho člena Slovenskej akadémie vied...

Energického, čestného, priameho vedca, pedagóga a milovníka matematiky. Hronec zjednocoval: nerozdeľoval, ale spájal. Rozsieval kreativitu, energickosť, vôľu k životu, úsilie dosiahnuť potrebný rozvoj. Len nezaostať, najmä dobiehať svet! Zdôrazňoval: vyrovnáť sa lepším a postupne najlepším, najrozvinutejším krajinám, rásť kultúrou a v kultúre.

Vo svojich úvahách napísal:

„Život potrebuje energiu, odhodlanosť a činy; tu nepostačí odvolávanie sa na minulosť a zásluhy otcov. V živote je možné len účinkujúcou energiou, cieľavedomou prácou sa uplatniť, preto je potrebné venovať väčšiu pozornosť výchove našej inteligencie, našim akademikom, lebo verejnosť bude taká, aká bude jej inteligentná mládež.“

Bol presvedčený o tom, že zakladanie techniky a budovanie priemyslu má sa diať súbežne. Boj o techniku zosilnel v roku 1936 a rozšíril sa na boj za celkové dobudovanie vysokého školstva na Slovensku. Skončil sa víťazstvom v roku 1937 – bola zriadená **Vysoká škola technická** Dr. Milana Rastislava Štefánika so sídlom v Košiciach. Jej prvým rektorom sa stal profesor Jur Hronec. V dôsledku politických udalostí bolo sídlo školy presunuté najprv do Prešova, neskôr do Martina. V prvom školskom roku študovalo na vysokej škole 63 študentov. Vysoká škola technická Dr. M. R. Štefánika bola umiestnená v Martine v ideálnych priestoroch „Štátneho ústavu pre zveľadovanie živnosti v Martine“. Tento ústav sa staval v rokoch 1925–1934 a svojou architektonickou koncepciou a vybavením patril v týchto rokoch k najmodernejším ústavom v Európe. Žiaľ, Martin bol v tom čase bez potrebnej infraštruktúry, nakoniec bola za sídlo techniky určená Bratislava a dostala pomenovanie Slovenská vysoká škola technická (SVŠT).

„... Založenie vysokej školy technickej malo pre Slovensko taký istý význam ako objavenie Newtonových zákonov pre svet!“ (prof. Beloslav Riečan).

Profesor Hronec sa zaslúžil o zriadenie **Prírodovedeckej** fakulty Univerzity Komenského. V istých fázach politického zápasu dával prednosť zriadeniu Prírodovedeckej fakulty na Univerzite Komenského pred založením Slovenskej vysokej školy technickej.

Politické pomery v rokoch vojny urýchlili proces dobudovania školstva na Slovensku. 1. 10. 1940 bola zriadená Prírodovedecká fakulta v rámci Slovenskej univerzity v Bratislave. Profesor Hronec sa stal jej bezplatným profesorom. Z odboru obchodného inžinierstva sa na SVŠT zriaďuje zákonom zo dňa 4. 10. 1940 **Vysoká škola obchodná**. Na jej vzniku a organizácii má nemalú zásluhu aj profesor Hronec, ktorý sa stal jej prvým dekanom.

V roku 1946 Jur Hronec participoval na zriaďovaní **Pedagogickej fakulty** v Bratislave. Profesor Jur Hronec počas svojho stredoškolského štúdia obzvlášť vynikol v dvoch predmetoch, a to v matematike a v latinčine. Ako študent si privyrábal tým, že dával kondície najmä v matematike, ktorú po úspešnej maturite na gymnáziu v Rožňave išiel študovať v roku 1902 do Kluzé.

Po skončení vysokoškolských štúdií nastúpil ako stredoškolský profesor na lýceu v Kežmarku v roku 1906. Aktívne pracoval aj v evanjelickom cirkevnom zbore, rád chodil na turistiku do Tatier a miloval korčuľovanie... Absolvoval celý rad študijných pobytov v zahraničí, najprv v Göttingene, potom v Berlíne, v Giessene a v Paríži. V Giessene v roku 1912 získal doktorát.

Spôsobilosť prednášať na univerzitách získal prof. Hronec na Karlovej univerzite v Prahe v roku 1923. Ako vysokoškolský profesor začal pôsobiť na Vysokej škole technickej v Brne v roku 1925 a vyučoval tu až do roku 1938, kedy sa stal prvým rektorom Vysokej školy technickej M. R. Štefánika v Košiciach. Po jej presťahovaní prednášal na nej až do roku 1950. Na katedre matematiky vychoval novú generáciu slovenských matematikov.

S vysokoškolskou výučbou prof. Juraja Hronca je úzko spojená aj jeho autorská činnosť. Je autorom významných a dodajme, že prvých vysokoškolských učebníc matematiky, napísaných v slovenčine. Nimi sa začínajú pôvodná slovenská literatúra v odbore matematiky.

V Matici slovenskej – v Turčianskom Svätom Martine, v Kníhtlačiar-skom účasťinárskom spolku vydal významné matematické publikácie:

- **Diferenciálny a integračný počet (r. 1940)**

- **Algebraické rovnice a ich použitie na analytickú geometriu (1949).**

Ich dôležitosť obzvlášť vynikne, ak si uvedomíme, že v období 2. svetovej vojny nebolo možné ani kúpiť si ani vypožičať takmer nijakú matematickú literatúru či už v češtine alebo vo svetovom jazyku. Knížnice na Slovensku neobsahovali skoro nijakú matematickú a technickú literatúru. Situácia nebola lepšia ani v prvých desiatich rokoch po skončení vojny. Preto stovky inžinierov a prírodovedcov vďaka za uľahčenie štúdia práve existencií týchto učebníc.

Vytlačiť učebnice matematiky v rokoch 1940 nebolo vôbec jednoduché. Používala sa vtedy technika ručného sádzania písmen, ktoré musel sadzač po písmenkách poskladať do riadku. Tlačiareň (KUS) si musela obstaráť vhodné typy písma i veľkosti vrátane gréckych písmen. Vysádzať matematickú sadzbu, ktorá obsahovala znaky integrálov, odmocnín, mocnín trvalo veľmi dlho a bola to veľmi presná práca. Vyžadovala si pedantných, presných a esteticky citiacich sadzačov. Je potrebné si uvedomiť, že ruční sadzači boli remeselníci, ktorí sa s vyššou matematikou stretli prvý raz v živote...

Profesor Hronec vynikol aj ako **pedagóg**.

Pedagogickými otázkami sa začal zaoberať už na štúdiu v Kluzi a na nemeckých univerzitách. Na svoju dobu mal veľmi pokrokové pedagogické názory, do pedagogického procesu vedome vnášal matematické metódy. Mnohé pedagogické úkazy pripodobňuje úkazom fyzikálnym a na ich základe ich popisuje a vysvetľuje. Do popredia pedagogického procesu kladie osobnosť učiteľa. Zdôrazňuje potrebu stáleho štúdia učiteľov. „Osobnosť učiteľa musí byť vážna a imponujúca. Učiteľ musí stále sledovať dianie nielen v škole, ale i mimo školy. Učiteľ nesmie zabúdať na citovú stránku žiaka. Vyučovanie sa má diať od parciálneho ku všeobecnému podľa vzrastu mozgovej kapacity žiaka...”

...Učiteľom sa človek musí narodiť, t.j., že musí mať na toto povolanie potrebné dispozície. Na učiteľskú dráhu by sa mali dať len takí, ktorí majú pre toto vznešené povolanie potrebné predpoklady a vlastnosti!“

Zaujímalo sa aj o spoločenské postavenie učiteľa i o jeho odmeňovanie.

Jur Hronec po odchode na dôchodok (podľa ALU SNK- rukopis) píše:

„Slúžil som 53 rokov, organizoval a zriadil päť vysokých škôl, na prvom mieste Slovenskú vysokú školu technickú. Odchoval som tisíce slovenských inžinierov a stoviek profesorov. Všetci mladší slovenskí matematici sú mojimi žiakmi... Napísal som a vydal deväť veľkých matematických kníh a asi štyridsať vedeckých pojednávaní. Myslím si, že svojou prácou vykonal som toľko dobrého, ako ktorýkoľvek baník v republike a zaslúžim si taký dôchodok, aký majú baníci – tým viac, že do štrnásteho roku svojho života i ja sám pracoval som v bani.“

Tento list 3 mesiace pred svojou smrťou adresoval štátnemu Ústavu sociálnej starostlivosti, ktorý mu roku 1959 vymeral nevyssloviteľne nízky dôchodok.

Neobyčajne ostro vystupoval proti straníckosti, korupcii a protekcionárstvu v školstve.

V tejto oblasti sú významné jeho dve knihy:

- **Vyučovanie a vyučovacia osobnosť**, ktorá vyšla v roku 1923 v Spolku profesorov Slovákov v Košiciach na 103 stranách a bola odmenená Štátnou cenou.

- **Učiteľova osobnosť**, vyšla v roku 1926 na 133 stranách v Bratislave.

Vo svojich úvahách o osobnosti učiteľa napísal:

„Ideálnej aktivity tým väčšmi ubúda u učiteľa, čím viac vidí, že pri idealistickej práci, pri najväčšom zamestnaní svojej energie dostáva tú istú odmenu, čo dostáva učiteľ, ktorý pracuje len ako nádenník, ako zlý úradník. Rovnaké odmeňovanie učiteľov kazí aktivnosť a idealizmus svedomitých učiteľov. Ale kazí ju ešte viac straníckosť, protekcia panujúca na poli politickom a spoločenskom, ktorá nekladie váhu na individuálnu osobnosť, pracovitost, lež do ohľadu berie krik a na dvere klopanie tých, ktorí sa derú dopredu.“

Učiteľ žijúci len svojmu povolaniu trpí hmotne aj tým, že svoj čas netrúva pri práci zvlášť platennej.“

Zdôrazňoval lásku k žiakom.

Staral sa o študentský svet so všetkým, čo k tomu patrilo. Zaujímal ho nielen to, či študenti niečo a ako vedia, ale aj to, kde bývajú, kde a ako sa stravujú, či dostávajú štipendia.

Jur Hronec založil a takmer 25 rokov viedol podporný fond slovenských študentov – najskôr v Brne a potom v Bratislave, bol organizátorom sociálnej výpomoci.

Martin Kvetko, tajomník akademického spolku Kriváň, napísal: „Všetkých nás neučil matematike, ale všetkých nás učil životu a jeho mravnej hodnote...“

Jur Hronec napísal viacero článkov o pedagogických otázkach a o reforme školského systému. Bol zástancom jednotnej školy. Otázky súvisiace s dobudovaním systému vysokých škôl starostlivo sledoval až do konca života. Bol členom a funkcionárom mnohých kultúrnych, vedeckých a osvetových organizácií.

V auguste 1945 bol zvolený za predsedu MS a v tom istom roku za podpredsedu Umeleckej a vedeckej rady. Toto obdobie podrobne spracovali memoáristi a historici – Ján Marták, Tomáš Winkler a Michal Eliáš.

Profesor Hronec Slovákom a Slovensku zanechal celý rad posolstiev, výziev.

Niet krajšieho a vznešenejšieho ako práca...

Práca vám vyplní život, bez ktorej on je prázdny.

Obsah života natrvalo nenaplní nijaká zábava.

V práci nájdete vždy útechu, zabudnutie na nezdary, boje a sklamanie.

V práci hľadajte svoje útočisko a vtedy vám vždy bude dobre.

Prato pracujte, tvorte, dúfajte a vydržte – a tak budete šťastní!

Veľkosť osobnosti profesora Jura Hronca si uvedomujeme až dnes, keď obdivujeme jeho vedomostný potenciál, jeho schopnosť aktívne obsiahnuť niekoľko jazykov, v ktorých plynulo komunikoval. Vstúpil do mnohých vedných odvetví, ktoré ovplyvnil svojou odbornou autoritou, svojím ľudským postojom, dokonalým úsudkom, poctivosťou a nevidanou pracovitosťou.

Bola to osobnosť, ktorá sformovala slovenské školstvo. Bol to predovšetkým pedagóg, ktorý svojím otcovským prístupom k žiakom, svojou vľúdnosťou, taktnosťou, skúsenosťami, oduševnením aj svojím zjavom imponoval žiakom...

Vedel, že každá škola potrebuje dobrých učiteľov, ktorí musia dobre ovládať nielen učivo, ale aj metodiku výučby a psychológiu. Bol to šlachetný a múdry človek, po ktorom ostalo na matematickom nebi veľa žiarivých miest...

Ivana Poláková

Byť na jeden deň košickým židom

Je to v krvi, zapísané v génoch. Prastaré, pevne prichytené, je to cítiť púšťou, olivami a medom. Máš to, či chceš alebo nie, ono sa ťa to nepýta, dedičstvo ako háčik a ty ryba, ktorá sa z neho nedostane. Vlastne, čím viac sa mece a snaží uvoľniť, tým horšie pre ňu. Ak svoj osud akceptuje, hádam bolí o niečo menej. Byť židom totiž nejakým spôsobom bolí vždy. Niekde. Srdce alebo hlava.

Tí, ktorí sme ešte na Slovensku, ale aj kdekkoľvek inde vo svete mimo Izraela, máme špeciálne pomenovanie, diaspora, spoločenstvo žijúce v rozptýlení mimo pôvodnej vlasti. Trvá to už plus mínus dvestíc rokov. Stáročia to vyzeralo na definitívu, tak sa žilo, kde sa dalo, kam to hnal osud, dejiny, nenávisť, náhoda. Dnes už má každý možnosť vrátiť sa k tomu jedinému múru v Jeruzaleme, ale mnohí sa cítia byť doma v krajinách, kde sa rodili dlhé generácie ich predkov a ak im to spoluobčania dovoľia, plánujú diasporou byť aj naďalej. To je aj môj prípad. Neodchádzam aj preto, že si myslím, že niekto musí veci úhľadne pobaliť, roztriediť, nechať v poriadku písomnosti, neopustiť nezaopatrených seniorov, ktorí sa už nedajú presadiť do inej zeme.

Situácia je taká, že sme v podstate na odchode, z prostého dôvodu – „nejsou lidi“. Úbytok členov židovskej obce na Slovensku dramaticky prevyšuje počet narodených detí. Príčiny sú jednoduché a dobre známe. Židovskú populáciu nesmierne zdecimoval holokaust. Vznik štátu Izrael umožnil existovať preživším, ktorí sa už nedokázali vrátiť do svojich prázdnych domovov, často medzi ľudí, ktorí ich udávali a ponižovali. Potrebovali začať žiť úplne nový život. Nástup komunizmu pre mnohých nevesťil nič dobré, tí naivnejší často odvisli ako odstrašujúci príklad viery v nesprávneho spasiteľa. Dielo

skazy dokonala súdružsko-bratská invázia v r. 1968. Vtedy zbalili kufre poslední vytrvalci a zostalo tu len pár tisíc jedincov. O dvadsať rokov sa budeme baviť o stovkách a desiatkach.

Židia opustili vidiek a nie preto, že by sa im hnusila fyzická práca, ako vraví jedno z oblúbených antisemitských klišé, urobili tak preto, že byť jediným židom na dedine je asi tak zábavné, ako robiť strašiaka do maku. Jediný, kto nejde v nedeľu do kostola, v krčme ho nevidieť, páli sviečky vtedy, keď netreba a zasa nepáli vtedy, keď treba. No komu by toto chýbalo ku šťastiu, a tak sa odchádzalo do čím väčších miest, iste aj preto, že tam boli školy pre deti a vzdelanie je v židovských rodinách povinnosť. Áno, vzdelanie sa cení, pretože to, čo je v hlave, je určite prenosné, na rozdiel od hmotného majetku, ktorý možno bude treba v rýchlosti opustiť. Hlavné komunity sa nachádzajú samozrejme v Bratislave a Košiciach, existujú ešte menšie živé obce, napríklad v mojom rodnom Prešove či Dunajskej Strede, Banskej Bystrici. Sú, len uschýňajú. Napriek, či práve preto, porazenectvo nie je na mieste. Sme stále tu a stopa po nás ešte nie je zaviata.

K tomu, aby sa pamiatka židovskej komunity v Košiciach zachovala, okrem obce samotnej, prispievajú aj obdivuhodní mladí ľudia, ktorí pôsobia v Košiciach. Spomedzi tohto zoskupenia by som teraz vybrala len dve moje priateľky, Mirku Vargovú a Janu Sargovú. Hoci nie sú židovky, majú úprimný a tvrdohlavý záujem o zachovanie našej kultúry ako súčasť života mesta. Ostatným Košičanom pripomínajú židovskú identitu festivalom židovskej kultúry Mazal tov, ktorého štvrtý ročník nás čaká koncom júna a rada z neho prinesiem reportáž. Túto jar pripravili veľmi zaujímavý projekt, ktorý našim mešťanom dal ojedinelú 3D možnosť vsunúť na chvíľu nohy do pomyselných židovských topánok a byť na deň židom. O čo išlo? Použijem ich vlastné slová:

Synagoga na Puškinovej ulici v Košiciach

Zbromaždenie v synagóge

„Rozmýšľali ste niekedy nad tým, aké by bolo žiť v koži niekoho iného, v odlišnej kultúre, s inými tradíciami? Túto príležitosť vám teraz dáva organizácia Vilko valia z Litvy a občianske združenie More (festival Mazal tov) v projekte Byť Židom. Vychádza z úspešného programu „Ponar Lullaby“, ktorého sa v uplynulom roku zúčastnilo niekoľko tisíc ľudí. Jeho organizátori sa rozhodli v ňom pokračovať a prizvať aj inštitúcie a organizácie z ďalších európskych krajín.

Obyvatelia miest Vilnius a Kaunas v Litve, Katowice a Gdańsk v Poľsku, Alba Iulia v Rumunsku a tiež slovenských Košíc mali od novembra 2014 do apríla 2015 možnosť objavovať židovskú históriu, kultúru a tradície na jednodňovom podujatí Byť Židom. Je to príležitosť navštíviť synagógy, vychutnať si tradičnú židovskú hudbu a jedlo a tiež uctiť si pamiatku obetí holokaustu.

A tak aj bolo. Zaujímavosť obsadili voľné miesta na toto podujatie v priebehu dňa. Po dve jarné nedele chodila mestom skupina ľudí, v čele vždy niekto, kto podával odborný výklad. Buď autor alternatívneho sprievodcu po Košiciach KSC Kód a nadšený lokálpatriot Mišo Hudák, ktorý zaviedol účastníkov na najstarší a zabudnutý židovský cintorín v meste, alebo doktorka Jana Teššerová, ktorá otvorila zvedavcom dvere do uzavretého sveta košických synagóg, do histórie a vnútorného života Obce. Doktorka Eva Bäckerová, ktorá ako dieťa prežila vraždenie v koncentračných táboroch, priniesla svedectvo preživšieho holokaustu, svedectvo každým rokom vzácnejšie. Bolo však aj veselo a chutne, podával sa obed zostavený z pesachových jedál, znel koncert židovskej hudby v podaní sólistky košickej opery Jeanette Zsigovej a jej brata Dionýza. Toto sa odohrávalo v kaviarni, ktorá sa nachádza v tzv. Halmiho dvore, starom židovskom dome na Hlavnej ulici, vlastne priamo v bývalom byte rodiny Halmiovcov, ktorých

poslední potomkovia dnes žijú v USA. V bytoch je dnes čajovňa, kaviareň a tvorivý priestor pre každého, kto si donesie svoj počítač a potrebuje pokojný kút na prácu. Chodím tam veľmi rada a len tak sedím a spomínam na svoje detstvo v Prešove v podobnom dome s veľkými oknami, kachľovými pecami a drevenými parketami. Je tu taký pokoj, akoby ani neprebehla druhá svetová vojna a znárodnovanie, ktoré majiteľku domu premiestnilo do bytu pre slúžku.

Toto cestovanie v čase sa dúfam stane tradíciou. Pomôže pochopiť ľuďom s otvoreným srdcom, kto bol ich spoluobčan, ktorých pustili za mestské hradby v polovici 19. storočia a ktorí nechali na tvári mesta, na jeho industrializácii, architektúre a kultúre nezmazateľnú stopu. Čo nás čaká určite najbližšie, je Mazal tov! Festival židovskej kultúry v dňoch 25.–27. 6. 2015. Podrobný program bude čoskoro uverejnený na facebooku na stránke festivalu. Každý hosť a záujemca je srdečne vítaný.

Beata Grünmannová

Mišo Hudák

Slovenka v sedmačtyřiceti letech zjistila, že je také Češka a má sourozence v Pardubicích

Jmenuje se Helena. Narodila se v roce 1951. Vyrůstala v Trnavě u slovenských adoptivních rodičů. Skutečnost, že je adoptovaná, se dozvěděla poměrně pozdě a nikoli od svých rodičů, kteří si ji osvojili a vychovávali. Vystudovala na Slovensku zdravotní školu, provdala se. Pracovala a stále pracuje jako zdravotní sestra. Má dvě děti, vnoučata a další vyvdané příbuzné, kteří žijí jako ona na Slovensku a jsou Slováci. V roce 1997 našla sestru v Pardubicích. Kdyby do této doby měla odpovědět na otázku, jaké je národnosti, řekla by jistě, že je také Slovenka, jako celé její příbuzenské okolí. Od roku 1997 však intenzivně uvažovala o tom, co znamená v životě člověka národnost. Blízkost češství a slovenství začala prožívat daleko intenzivněji a zároveň si uvědomila, že jsou ještě důležitější hodnoty pro člověka.

Helena si pamatuje jako nejrannější obraz svého dětství velkou místnost s dlouhým stolem a na něm látky. Někdo po látkách kreslil křídou. Byl to asi nějaký krejčí a byl to pro ni starý pán. Sedávala u něho, choval se k ní mile a získával si ji cukrátky. Myslí si, že asi u něho žila. Podle souvislosti s pozdějšími událostmi, které si pamatuje a o kterých se útržkovitě dozvíдалa od rodičů, to mělo být kdesi v Bratislavě.

Potom se pamatuje, jak chodila do školky. Ale to už bylo v Trnavě. Její otec byl správcem v internátní škole a matka byla učitelkou v mateřské školce. To jsou první zážitky z dětství.

Pak přišel první podnět k pochybnostem o vlastním původu. Stalo se to na základní škole. Od dětí se dozvěděla, že je adoptovaná. Takové sdělení nebylo pro malou Helenu nijak příjemné. Vnímala reakci spolužáků jako posměch. Pro malé dítě tak důležitá informace způsobovala zmatek v hlavě. Porovnávala si ty dva zážitky, které nosila ve své paměti: ten bratislavský o starém pánovi a ten trnavský s matkou a otcem. Za tyto první obrazy svého dětství už nedohlédla.

To přimělo dospívající dívku, aby se nejprve ptala doma, jak to vlastně s jejím původem je. Rodiče odpovídali shodně. Tvrdili, že spolužáci nemají pravdu, ona je přece jejich vlastní. Když se dívka po čase

zajímala znova o svůj původ, přidávala už k tomu stále větší důraz na nejasnosti, které vyplývaly z prvních zážitků uvízlých v její paměti. Otec shodně s matkou dodával vždy stejné vysvětlení. Dívka opakovaně slyšela základní příběh. Když byla Helena tak malá, že ještě nechodila do školky, žila nějaký čas nejprve u známých. Jako důvod rodiče uváděli problém v bytě na internátní škole, kde bydleli. Vysvětlovali jí, že se o ni báli, aby se nezranila, protože se budova teprve dostavovala.

Helena jejich argumenty sice přijímala, ale pochybnosti s ní šly celý život. Když otec zemřel (v té době měla Helena už svou vlastní rodinu), došla se svými pochybnostmi znova za matkou, která se nakonec dceři přiznala: Helenu si adoptovali. Helena se pochopitelně ptala po dokumentech o adopci, a matka jí oznámila, že je přiložila k zemřelému otci do rakve.

Podle matčina posledního vysvětlení se vše událo následovně: otec jednou večer zahlédl malou Helenu, jak sedí v jedné bratislavské ulici na schodech. Zeptal se jí, proč tam sedí a proč není doma. Prý mu odpověděla, že nikoho nemá. To by odpovídalo jejím prvním zážitkům s neidentifikovaným starým pánem. Jakým způsobem došlo k adopci, bylo Heleně stále utajeno. Věděla, že než přešla ve třech či čtyřech letech k adoptivním rodičům, kteří nemohli mít vlastní děti, musela být půl roku na léčení v Tatrách. Zjistilo se totiž, že onen krejčí měl tuberkulózu.

Léta běžela. Helena pátrání po své rané minulosti uzavřela. Uvědomovala si, že nikoli vše bylo špatně jen proto, že o svém skutečném

Pardubické náměstí

původu toho moc neví. Byli zde lidé, její adoptivní rodiče, kteří ji vychovali, a ona je jim za to vděčná, přestože se oba rodiče značně lišili v přístupu k ní. Helena si s otcem rozuměla, důvěřovala mu a ráda na něho vzpomíná. S matkou už takové zážitky nemá. Na matku *podruhé* neměla štěstí, jak se sama vyjádřila, když do této výčitky zahrнула vedle adoptivní také svou biologickou matku, kterou nikdy nepoznala. Adoptivní matka ji sice vychovávala, ale Helena s ní prožívala těžké chvíle. Matka ji ve zlosti vyháněla z domu, křičela: sbal si kufry a jdi.

Helena se stala sama matkou a pak babičkou. Jako babička bývala občas využívána k hlídání vnoučat. Při jedné takové vcelku běžné situaci, kdy měla převzít vnoučata na hlídání, ozval se jí telefonem zeť do práce na kožní ambulanci, kde léta pracovala jako zdravotní sestra. Mladí potřebovali jít večer na nějakou návštěvu. To by nebylo nic zvláštního, kdyby k tomu zeť nedodal zvláštní vzkaz: *volala ti tvoje sestra*. Samozřejmě, že se Helena podivila. Dokonce byla chvíli v šoku.

Když se vzpamatovala, začal její mozek pracovat naplno. Vybavilo se jí, jak jí kdysi adoptivní matka říkala, že její biologická matka při porodu zemřela a že si její biologický otec, vdovec, chtěl založit jinou rodinu, a proto dal Helenu k adopci. Předpokládala z této drobné informace, kterou by dříve brala s rezervou, jako ostatní informace sdělované adoptivními rodiči o svém původu, že se její biologický otec znova oženil. Řekla si tudíž, že má kdesi na Slovensku sestru, která ji teď vypátrala a nechala u zeť své telefonní číslo.

Když Helena přišla onen zvláštní den roku 1997 domů, postarala se o vnoučata a dala je spát. Bylo asi devět hodin a říkala si, nebudu neslušná, ozvu se, a uvidí se. „Uvidělo“ se toho najednou víc než dost. Helena se v dalším šoku dozvěděla nejen to, že volající sestra Zdena je její sestrou po otci, jak si sama vydedukovala, ale že jsou sestrami také po matce. Helena na ten okamžik vzpomíná: *Tím mi dala ránu. Úplně jsem dostala po ústech, nevěděla jsem, co se mám zeptat, prostě jsem ztratila řeč, dech, úplně všechno*.

Druhý den přišla do práce stále jako ve snách. Omyl to nemůže být, říkala si, protože její sestra volala z Pardubic. Helena má v rodném listě zapsané Pardubice jako své rodiště. To jí až dosud nebylo nijak zvlášť podezřelé. Místo rodiště člověka vypovídá jen částečně o jeho původu. Zvědavost zesílila. Sestry si proto brzo znova telefonovaly a domluvily se, že Zdena přijede do Bratislavy.

Neznaly fyzickou podobu jedna druhé a nebyl ani čas na zaslání fotografie. Chtěly se hned vidět naživo. Aby se poznaly, domluvily se, že Helena bude mít modré letní šaty, nepřehlédnutelné na peronu bratislavského nádraží, a Zdena bude držet v ruce deštník, taktéž nápadně modrý. Přišla hodina H. Helena a manžel nervózně přešlapovali na nádraží, zatímco rozhlas oznamoval narůstající zpoždění rychlíku ze západu. Když vlak konečně dorazil, Helena i manžel sledovali každou ženu s modrým deštníkem.

Nakonec sestry při setkání na nádraží ani nepotřebovaly použít domluvené znamení. Způsobila to až nápadná sourozenská podoba, kterou kvitovali i jejich manželé. Helena se od sestry dozvěděla především o dalších svých příbuzných, kteří žijí v Pardubicích, avšak to nejdůležitější, jak se dostala na Slovensko, zůstávalo pro ni dál jen v domněnkách.

Pardubice - pohled na bradby

Manželství biologických rodičů Heleny a Zdeny trvalo krátce. Matka se zamilovala do vojáka z povolání, rozvedla se s otcem a o děti se starala špatně. Zdena (nar. 1949) se dostala do opatrovnictví v rodině otcovy sestry, zatímco její biologický otec se znovu oženil a měl s novou manželkou, která se odmítla starat o Zdenu, dva syny. Rodina otcovy sestry si proto Zdenu později osvojila. Tím došlo ke kuriózní výměně oslovení v příbuzenských vztazích. Zdena říkala svému strýci otce a svému biologickému otci strýčku. Všichni jmenovaní žili dál vedle sebe v Pardubicích.

Tehdy na začátku padesátých let, když se matka rozhodla následovat svého druhého muže, vojáka z povolání, ocitla se s Helenou kdesi na Slovensku. Tam stopa zcela mizí. Otec obou sester nezanechal žádnou památku na jejich biologickou matku a zemřel před tím, než se obě sestry shledaly. Po jejich setkání v roce 1997 jim jako dědictví po matce zůstalo občasně nutkání pokusit se hledat svou matku; snad na Slovensku? Nejdříve je ale náhoda přivedla k jasnovidci, jehož předtucha zněla: matka žije, ale nehledejte ji, byly byste zklamané. Helena uzavřela svůj vztah k matce slovy: *Absolutně ji neodsuzuji. Jednu jedinou věc jí ale zazlívám, že mě nenechala mezi svými. Uzavřely jsme případ s naší matkou: ona ví, že nás má. Na ní je ten první krok. Bude-li chtít, pokud ještě žije. Ale prostě nikdy z nás nemá chuť začít ji hledat. Nevím, asi je to něco uvnitř, co tomu brání*.

Přesto Helena přiznává, že první dva roky po prvním setkání v roce 1997 se sestrou byla naplněna mimořádnou snahou zjistit jakýkoli detail, který by jen částečně objasnil něco ze zamlžené minulosti. *Taková euforie to byla*, říká. Pak si uvědomila, jak vlastně stejné osudy obě sestry potkaly v době jejich dospívání. O tom se Helena vyjádřila: *V podstatě minulost nás obou byla tabu. V Pardubicích se o původu sestry nemluvílo, jako se u nás v Trnavě nemluvílo o mé adopci. Oni tam v Pardubicích spolu všichni žili, potkávali se na ulici, ale nemluvílo se o tom. To je na tom to nejhorší. Otec se oženil a měl dva syny. Oni o sobě věděli, že nějakým způsobem k sobě patří, ale nevěděli asi jak. Chlapci rostli, občas se potkávali se sestrou. Tam v Pardubicích však existovalo to pojiwo mezi těmi hochy a sestrou, to byl otec. Stačilo jedno popovídání o tom, co se skutečně událo, stačila jasná slova: toto je vaše sestra a to jsou tvoji bratři*.

Helenin „pardubický“ průnik do její minulosti se nakonec pozitivně odrazil do příbuzenských vztahů na Slovensku, to znamená o vztahu s manželem a jeho rodinou. Helena tím uzavírá své vzpomínky: *Děti byly rády, až nadšené z toho byly. A manžel, ten mi vždycky říkal, Češi peši do Prahy. A já jsem odpovídala, jaká já jsem Češka? Narodila jsem se v Pardubicích. Vyrostla jsem na Slovensku. Tak jaké Češi peši do Prahy. A když se objevila sestra, říkal, tak už nejsi sama, už máš rodinu a najednou Češi peši do Prahy přestali chodit*.

PhDr. Stanislav Brouček, CSc., autor je historik a etnolog
Snímky Pardubic: Helena Nosková

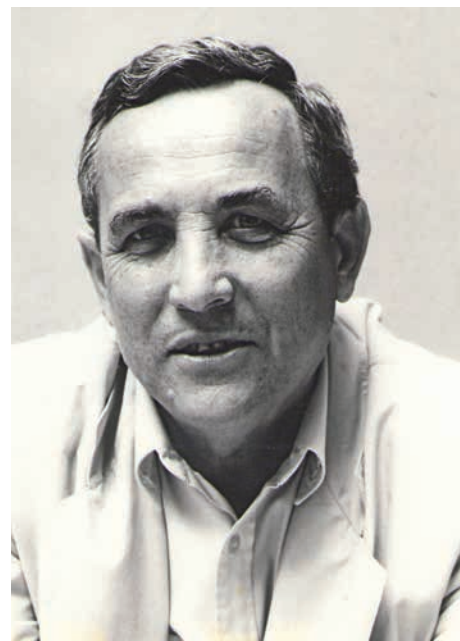

Hľadajúci krásu nielen v oblakoch

Kto bol Ivan Panenka?

Ivan Panenka (1934–2013) bol charizmatický človek hľadajúci po celý život múdrosť a krásu. Stal sa známym predovšetkým svojím celoživotným koníčkom – či skôr vášňou – zberateľstvom grafiky. Najskôr drobnej tvorby tzv. ex libris, neskôr aj voľných grafických listov. Vlastným profesionálnym zameraním sa celý život pohyboval v racionálnom technicko-vedeckom prostredí. Ex libris kedysi používaný ako knižná značka pre majiteľa sa v priebehu stáročí stal samostatnou umeleckou disciplínou, akousi na prvý pohľad okrajovou a drobnou tvorbou, ale o to viac vyžadujúcou koncentráciu umelca - grafika. Tak, aby vyjadril na malom priestore svoje umenie, poslanstvo, techniku. Spisovateľka a publicistka Helena Dvořáková výstižne popísala priestor umeleckého žánru ex libris ako svet podstaty duše. Ex libris je niečo veľmi osobné, čosi ako fotografický portrét. Ivan Panenka sa k zberateľstvu ex libris dostal postupne. Dá sa vystopovať, že výtvarné umenie ho zaujalo už ako študenta na gymnáziu - kde ho učil profesor Ferdinand Hložník, brat slávnejšieho Vincenta. O veľa rokov neskôr si na pamiatku pri nutnosti sťahovania z Prahy naspäť na rodné Slovensko zakúpil súbor pragenzií od Jiřího Švengsbíra. Po návrate do Bratislavy v 70. rokoch ho zaujala výstava Albína Brunovského Farebné sny. K nemu ho dovedol Igor Rumanský, s ktorým ho pútało tiež veľmi hlboké a dlhoročné priateľstvo. Po-

žiadal Albína Brunovského o ex libris, a tak sa začal budovať najdlhší a najvýznamnejší priateľský vzťah v živote Ivana Panenku. Stal sa priateľom, pomocníkom, radcom i dôverníkom Albína Brunovského. Na Slovensku zberateľstvo nemalo vážnejšiu tradíciu a konkrétne u ex libris a grafiky išlo len o pár mien – ako boli Ján Čajak ml., Ján Juríček, Dušan Šulc, ktorým príležitostne robili ex librisy generácie spriaznení umelci ako Galanda, Vodrážka a ďalší. Aj to boli prevažne odchovanci českých škôl. Prvé ex librisy na českom území sa datujú až do doby Přemyslovcov. Riečny lodiar Vojtěch Lanna zozbieral okolo 100 tisíc ex librisov a listov. Na Slovensku takáto tradícia nebola. Všetky veľké národné knižnice majú veľké zbierky ex librisov. Najväčšiu zbierku ex libris podobne ako známk má anglická kráľovná. V Matici slovenskej je ojedinelá zbierka K. Izakoviča st., ktorá obsahuje 25 tisíc kusov. V 70. rokoch existoval na Slovensku krúžok exlibristov a bibliofilov, ktorý viedli K. Izakovič a B. Bálent. Ivan Panenka sa v ňom čoskoro etabloval a po nežnej revolúcii sa snažil Slovenskú spoločnosť exlibristov povzniesť na medzinárodnú úroveň. Už v roku 1987 v Bratislave zorganizoval výstavu Český a slovenský ex libris. Po revolúcii, v rokoch začínajúceho penzijného veku vlastne až do svojej smrti sa neúnavne venoval už nielen zberateľskej, ale i vystavovateľskej, organizátorskej a vydavateľskej činnosti.

Narodil sa ako nemanželské dieťa v Senici nad Myjavou 10. 5. 1934. Kristína Panenková, pomocníčka pôrodnej baby, mu zachránila život a spoločne s Gustávom Panenkou si dieťaťko osvojili a vychovali. Ľudský život je hlboko poznamenaný ranými zážitkami a udalosťami v detstve. Celý život sa vyrovnával s krutou realitou odvrhnutého dieťaťka. Myslím, že aj to stálo za jeho citom pre ľudí, pre všetko krásne. Len srdce, ktoré zažije veľa bolesti, dokáže oceniť liečivú a povznášajúcu silu umenia, dávajúcu nášmu životu hlbší rozmer. Celý život bol obklopený priateľmi, pretože vyznával nesmiernu hodnotu priateľstva, ktoré si ľudia na rozdiel od osudovej pokrvnosti môžu vybrať a voľiť.

Rodičia pochádzali z chudobných pomerov, obaja tvrdo a ťažko pracovali, otec Gustáv ako remenár, matka Kristína ako slúžka, neskôr robotníčka v senickej továrni na výrobu nití a vlákien. Matka pracovala od ôsmich rokov, čítať sa naučila až so svojimi vnúčatami z rozprávkových kníh. Bola to citlivá, múdra a láskavá žena, prezieravo podporovala u svojho syna lásku ku knihám a učeniu. Po meštianskej škole vyštudoval Ivan Panenka reálne gymnázium v Bratislave. Sníval o pilotovaní lietadiel, už v mladosti mu bol vzorom M. R. Štefánik. Nakoniec sa aj napriek nemajetným pomerom rozhodol študovať na vojenskej škole vtedy ešte veľmi mladý a neznámy odbor meteorológiu. V dobe vysokoškolských štúdií spoznal svoju budúcu manželku a po absolvovaní štúdií v Prahe a Brne sa mladá rodina i s prvorodeným synom Petrom presťahovala do Prahy. Čoskoro sa Ivan Panenka stal vedúcim Hlavného povětrnostního ústředí, to

Ivan Panenka s manželkou

bola a je dosiaľ najvyššia armádna inštitúcia, ktorá slúži meteorológii pre účely vojenského letectva. Narodila sa im dcéra Ivana a do osudov rodiny zasiahli až udalosti roku 1968. Ako vysokopostavený vojenský činiteľ podpísal 2000 slov a vyjadril sa proti okupácii spojeneckých vojsk. Následne bol degradovaný z vojenskej služby a hodnosti, vylúčený z KSČ a vrátil sa s rodinou na Slovensko do Bratislavy. Až do dôchodkového veku pracoval v Slovenskom hydrometeorologickom ústave, venoval sa prognostickej službe na hydrológii. Vyše 20 rokov sa podieľal na rozvoji slovenskej meteorológie a hydrológie, svoju prácu mal rád, bol vynikajúcim odborníkom. Od roku 1990 na základe konkurzu bol námestník riaditeľa SHMÚ pre meteorológiu a súčasne predseda Slov. meteorologickej spoločnosti pri SAV, venoval sa výskumu a predpovedi počasia v Prahe a v SHMÚ Bratislava, jeho

Zľava Ivan Panenka, Albín Brunovský a Karel Žižkovský (český zberateľ grafiky)

Ivan Panenka vľavo s bývalými spolupracovníkmi z hlavného poveternostného vojenského strediska

umelcom v Československu, neskôr i po rozdelení, napomohol k propagácii ich tvorby. Diela českých autorov prinášal na Slovensko a naopak. Stal sa aktívnym organizátorom Slovenskej spoločnosti exlibristov, ktorá nemala dovtedy tradíciu, a povzniesol ju na medzinárodnú úroveň. Organizoval s nadšením od roku 1992 do roku 2004 Meeting European Exlibris – medzinárodnú súťaž tvorcov ex librisov, kde sa postupne zvyšoval počet i kvalita účastníkov, často s vlastným ekonomickým príspevom. V Bratislave (European Exlibris Meeting 1992, 1995, 1998, Medzinárodné trienále Exlibris 1992, 1995, 1998, 2001, 2004, bol kurátor veľkého počtu výstav slovenských a českých autorov zvüčných mien, aj autor scenárov podujatí: 2000 DPOH Pocta Albínovi Brunovskému.

V Senici zorganizoval dve veľké výstavy svojej zbierky a po Slovensku veľa podujatí pri prezentácii kníh vydavateľstva Ex tem-

zásľuhou vznikol Bulletin SMS – bol prvý zodpovedný redaktor. Napísal sám i ako spoluautor okolo 70 odborných publikácií, aktívne sa zúčastňoval na odborných konferenciách. Bol obľúbený a v každej spoločnosti sa veľmi rýchlo stával jej stredom. Po degradácii v armáde mu odobrali pas, opakovane musel chodiť na výsluchy, trpel obavami, že sa kvôli nemu syn a dcéra nedostanú na vybrané školy. O tejto situácii napísal Lubomír Feldek opakovane publikovanú esej „Panenka mal byť zastrelený“. Po nežnej revolúcii bol štátom súdne rehabilitovaný a dodatočne uvedený do hodnosti plukovníka.

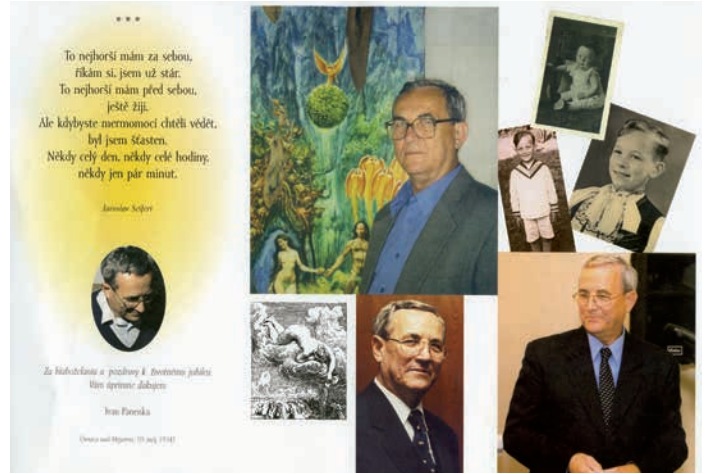
Po odchode do penzie sa celoživotný koniček stal vášňou a Ivan Panenka zúročil skoro viac ako štvrtstoročné úsilie v poznání ex libris i voľnej grafiky. Začal organizovať výstavy, zabezpečoval vernisáže, mnohým

Slovenský knižný typograf Lubomír Krátky v rozhovore s Ivanom Panenkou

Pred obrazom Albína Brunovského

V ateliéri Vladimíra Gažoviča

Na uvedení bibliofilie Faust

pore, ktoré založil v roku 2003 a viedol spoločne so svojim synom. Za posledných dvadsať rokov života otváral výstavy v Maďarsku, Poľsku, na Ukrajine, po celých Čechách, v Rakúsku, bývalej Juhoslávii, Taliansku, Nemecku. Ako predstaviteľ slo-

venských zberateľov ex librisov navštívil Japonsko a mal prednášku pre tamojšiu exlibrisovú spoločnosť. Mal široký záujem o kultúru a zvlášť o výtvarné umenie, navštívil najvýznamnejšie svetové múzeá a galérie umenia (v r. 1992 cesta do USA

- Arizona, Nevada, Utah, Washington, Las Vegas, State College, Baltimore, New York, r. 1999 Los Angeles, Chicago, Columbus, r. 2001 Japonsko).

Ivan Panenka bol známy medzi umelcami – výtvarníkmi, v kruhu meteorológov, a bol všade hodnotený ako verný a nezištný priateľ. Dnes sa takéto komunity a priateľstvá stávajú veľmi vzácne. Snažil sa posledné desaťročie priblížiť k Bohu a prehĺbiť svoje náboženské čítanie, ktoré bolo prevažnú väčšinu života intuitívne a veľmi citovo založené na obecnnej viere v dobro, lásku a priateľstvo. Bol nesmierne ušľachtilý človek, gentleman, ktorý mal v sebe súcic, empatiu a do vysokého veku usiloval o poznanie, čítal, cestoval, lúštil krížovky, mal veľa blízkych priateľov i medzi omnoho mladšími ľuďmi. Rád pracoval na záhrade a miloval rodné Záhorie. Vždy rád hovorieval: rodinu si nevyberáš, ale životného partnera a priateľov áno. Do konca života miloval pozorovanie oblohy a počasia. A rovnako do konca života chodil na výstavy a pozoroval, čo sa deje vo výtvarnom umení. Samozrejme ovládal latinské názvy jednotlivých oblakov a rád ich názvy vyslovoval. Dodnes, keď vidím obzvlášť krásnu oblohu alebo letím lietadlom nad mrakmi, mám intenzívny pocit, že je tu so mnou, s nami, že je to pozdrav spoza opony, ktorá zakrýva večnosť...

MUDr. Ivana Ondráčková

Viac ešte <http://ivanpanenka.webnode.cz>

Sdružení českých umělců grafiků HOLLAR ve spolupráci s DSS Domus Galerie Hollar, Smetanovo nábřeží 6, 110 00 Praha 1
ALBÍN BRUNOVSKÝ (1935–1997) grafické dílo
POCTA IVANU PANENKOVÍ (1934–2013) sběrateli umění a přáteli grafiků
Všetchna vystavená díla pocházejí ze sbírky RNDr. Ivana Panenky
 Kurátor výstavy akad. malíř Vladimír Suchánek
 Konání výstavy: 24. 6. – 19. 7. 2015

Výstava je věnovaná památce významného slovenského umelce Albína Brunovského (1935–1997), malíře, grafika a ilustrátora, a je pripomínkou jeho letošních nedozitých osmdesátin. Zároveň je výstava koncipovaná jako pocta velkému slovenskému sběrateli grafiky RNDr. Ivanu Panenkovi (1934–2013), z jehož sbírky vystavená díla pocházejí. Albín Brunovský a Ivan Panenka byli přes třicet let blízcí přátelé, často se scházeli, diskutovali nejenom o umění, ale i o nejrůznějších tématech, často pro tehdejší intelektuály palčivých.

V pohádkovém domě Albína Brunovského na kopci nad Bratislavou se scházela elita bratislavské kultury - výtvarníci, literáti, hudebníci, filmaři, teoretici umění. Mezi nimi si postupně získal své nezastupitelné místo dr. Ivan Panenka. Ačkoliv profesí meteorolog, inspiroval tuto neoficiální komunitu, sdruženou kolem Albína Brunovského, svými vědomostmi, rozhledem a trvalou přátelskou a nezištnou podporou. Od devadesátých let minulého století vyvinul obdivuhodnou organizátorskou a vydavatelskou činnost, která měla význam nejenom pro slovenské a české výtvarníky. V mezinárodním měřítku se pak zasloužil o propagaci grafického umění a pomohl mnoha začínajícím umělcům z celé Evropy. Tato výstava připomíná nevědní obrazotvornost, výtvarnou genialitu a grafické mistrovství Albína Brunovského. Zároveň chce vyzvednout zásluhy sběratele Ivana Panenky a dokumentovat jeho široký a mnohaletý přínos v popularizaci grafického umění. A nejen to - výstava je neokázalou oslavou přátelství. Přátelství hlubokého, inspirujícího, oddaného a naplněného vzájemným posilováním moudrosti a laskavosti ducha. Oba tyto výjimeční muži už nejsou mezi námi, ale jejich dílo a duch jejich vzácného přátelství trvá.

Oriešok pre deti slovenských krajanov nielen v ČR

ORIEŠOK

2015

Časopis pre deti, ktoré rady maľujú a čítajú

Časopis pro děti, které rády malují a čtou

Hádanka

Skúste nájsť jednotlivé slová a vpište ich do správnych okienok. V tajničke dostanete názov japonskej posvätej hory.

jedlo vyrábané zo sójového mlieka

duch v orientálnych náboženstvách

vyhĺbenina (obyčajne v zemi)

Milé deti!

Rozhliadnite sa okolo seba! Zasa prišla nová jar. Zazelenala sa tráva aj listy na stromoch, kvitnú **rôznofarebné** jarné kvety. Slniečko nás láka von. Poslúchnite ho, odložte tablety, počítače, odpútajte sa od televíznych programov a vybehnite na **ihrisku**, lúku, do parku alebo do lesa. Na vlastné oči uvidíte, ako svet okolo vás omladol, **vdaka** nášmu kolobehu ročných období, ktoré sa pravidelne **striedajú**. Kým zima znamená pokoj a často aj starobu, jar je novým životom, detstvom a prichádzajúcou mladosťou. Aj ľudia si prali, a dodnes si prajú, omladnúť. **Predovšetkým** tí starší, ktorým už ubudlo veľa síl. A tak ľudia po **stáročia** hľadajú nejaké kúzlo, ktoré by im vrátilo mladosť, sviežosť i silu. Preto sme pre vás do Orieška pripravili japonskú rozprávku o starčekovi a stareнке, ktorí túto mladosť, a nielen ju, aj našli. Preneste sa teraz s naším rozprávaním do japonských hôr a prečítajte si celý príbeh, ktorý sa končí veľmi nečakane. Ale také bývajú japonské ľudové rozprávky. Obsahujú múdrosť mnohých generácií, vtip **figliarov** a sú často podobné našim slovenským. Ak takú poznáte, napíšte nám.

Vaša redakcia

rôznofarebné – **pestrobarevné**
striedajú – **striedajú**
figliarov – **šibalú**

ihrisku – **hřiště**
predovšetkým – **především**

vdaka – **díky**
stáročia – **staletí**

PRAMENŇ MLADOSTI

Stalo sa to dávno a ďaleko, až v Japonsku. Pod horou Fudži žil starý **drevorubač** so svojou ženou. Drevorubač každý deň vstával ešte pred úsvitom, zobral si sekeru a pílu a odchádzal do lesa, kde od východu do západu slnka **rúb**al stromy, osekával konáre a píli veľké a malé polená. Polená odvážal do mesta na trh a tam ich predal. Za peniaze kupoval všetko potrebné pre domácnosť a občas niečo pre radosť starenke.

Zatiaľ čo bol drevorubač v lese alebo na trhu, jeho žena doma **upratovala**, varila, prala, starala sa o sliepočky a tešila sa, až sa jej muž vráti. Pretože nemali deti a ona bola celý celučičký deň sama, často sa jej čakanie na muža zdalo nekonečne dlhé.

Jedného dňa, keď zase vyzerala z bráničky svojho muža, celú horu zaliali červené lúče slnka a do krvava sfarbili les aj vlny na pobreží mora. Na starenku náhle padla tieseň a pocítila obavy o muža, ktorý stále nebol doma. Len či sa mu niečo nestalo, strachovala sa, keď už bola tma a on ešte stále nebol doma. So strachom **počúvala** zvuky, ktoré k nej doliehali z hory. Len aby ho neprepadol medveď, alebo aby sa nezrútil do priepasti, obávala sa.

Blížila sa polnoc, a muž stále nikde. Starenka už bola celá zúfalá a nevedela, čo si počítať. Konečne počula kroky a potom uvidela obrysy známej postavy s nákladom dreva **na chrbte**. Ale bolo jej čudné, že jej muž nie je pod ťažkým nákladom dreva zhrbený, ale ide ľahko a svižne, tak ako chodieval z hory zamlada. No, nech to je ako chce, hlavne, že sa jej muž vrátil, zaradovala sa a bežala mu naproti.

„Kde si bol tak dlho?“ volala na neho zďaleka. „Pod rýchlo, **zakúrila** som, aby ti bolo teplo, a navarila som ti dobrú polievku.“

Muž zhodil drevo na zem, narovnal sa, až mu **kíby** zapraskali a ráznym krokom vstúpil do domčeka. Keď si ho starenka prezerala vo svetle sviečky, nemohla uveriť vlastným očiám. Stál pred ňou statný šuhaj, presne taký, za akého sa pred rokmi vydávala.

„Čo sa s tebou stalo?“ zvolala prekvapená. „Veď ešte ráno si bol šedivý ako myš a teraz máš vlasy aj **fúzy** čierne. Si to naozaj ty?“ Zalomila rukami a rozplakala sa.

„Neboj sa, som to ja,“ prítúľil sa k nej muž. „Neplač, a radšej si vypočuj, čo sa mi dnes stalo. Zo všetkých síl som od rána rúb

drevorubač – drvoštep
fúzy – fousy
kíby – klouby

ľahko – lehce
netrpezlivo – netrpělivě
na chrbte - na zádech
nerob - nedělej
nezažmúril - nezamhouřil
počúvala - poslouchala
rúbal - kácel
smädný - žízňivý
upratovala - uklízela
zakúrila - zatopila

**Na motívy japonskej rozprávky upravila
a text preložila Eva Zajíčková
Ilustrovala
Zuzana Štancelová**

Tak som hľadal, hľadal a o kus ďalej som uvidel zo svahu vytekať silný prameň. Zbehol som k nemu, ľahol som si na zem a konečne som sa napil. Veď už som bol poriadne **smädný**. A predstav si, že tá voda chutila ako najlepšie ryžové víno! Nemohol som sa od prameňa odtrhnúť, len som pil a pil. Keď som konečne uhasil smäd, cítil som, ako sa mi zatvárajú oči, začalo sa mi driemať. Natiahol som sa vedľa studničky a zaspal som. Zobudil som sa až večer, všade už bola tma a ja som sa cítil ako vymenený, mladý a silný.“

„Milostivý Budha!“ začala bedákať starenka, „čo si ja, úbožiačka, počnem? Čo so mnou bude? Celý život sme spolu žili šťastne, krivé slovo sme si nepovedali, ale teraz je všetko inak! Veď ty si mládenec a ja som stará babka!“

„To sa predsa dá ľahko napraviť,“ usmial sa jej muž. „Zajtra budem doma ja a ty pôjdeš do hory, napiješ sa vody zo zázračnej studničky a budeme mladí obidvaja, ako sme boli voľakedy. To bude tak krásne! Tešíš sa aj ty?“

Starenka radostne prikývla a nemohla sa dočkať rána. Ešte pred svitaním si obliekla staré modré kimono, aby si nové v hustom lese nepotrhalo, a vydala sa na cestu. Keď sa z mora vynorilo krásne žiarivé slnko a vyhuplo na oblohu, starenka mu zakývala: „Vítam ťa, slniečko! Som rada, že ťa vidím. Musím ti povedať, že dnes omladnem, aby si ma poznalo, keď sa budem vracat!“ A kráčala ďalej cestou k prameňu.

Drevorubač zatiaľ doma **netrpezlivo** čakal. Deň prešiel, chýlilo sa k večeru, ale starenky nikde. Báľ sa o ňu tak, že celú noc oka **nezažmúril**. A keď starenka neprišla ani ráno, vydal sa ju do lesa hľadať. Cestu k prameňu si dobre pamätal, ale ženu cestou nestretol. Žena nebola ani pri prameni, márne sa obzeral okolo studničky, ženu nenašiel. Všade pusto a smutno, nikde nebolo ani živej duše.

Zrazu počul niečo zvláštne. Najprv si pomyslel, že sa mu to len tak zdalo, ale ten zvuk sa ozval znovu! A teraz si už bol istý, bol to hlas malého dieťaťa.

Začal znovu hľadať, rozhrnul húštinu, a čo nevidí – na zemi, na starom modrom kimone jeho ženy ležalo bábätko, krásne dievčatko.

„Si to ty, žena moja?“

„Áno, som,“ odpovedal slabý hlások.

„A čo sa to s tebou stalo?“ spýtal sa prekvapene.

„Chcela som tak veľmi byť mladá, aby som sa ti páčila, a pila som zázračnú vodu tak dlho, až som takto dopadla.“

„Nič si z toto **nerob**,“ utešoval ju drevorubač. „Hlavne, že som ťa našiel živú a zdravú. Budem sa o teba starať a budeme žiť šťastne a spokojne ako doteraz.“ Vzal ju do náručia a odniesol domov. A čo sľúbil, to aj splnil.

A aké ponaučenie je z rozprávky pre nás? Napíšte nám.

Oriešok • Občasník pre malých čitateľov v slovenčine a češtine. Vydáva Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR. Redakcia: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2, tel.: 257 311 555, 281 924 801, 603 824 370, 607 237 093, e-mail: anazuz@volny.cz, anele@seznam.cz. Internetovú verziu nájdete na www.klubsk.net. Texty napísali Helena Nosková, Eva Zajíčková, Zuzana Štancelová. Ilustrácie a grafická úprava Zuzana Štancelová. Toto číslo vyšlo ako príloha časopisu Lísty 5/2015. Do tlače odovzdané 13. 5. 2015.

DODO a PEPA

Slovensko-český a česko-slovenský seriál

Píše a kreslí Zuzana Štancelová

Japonské umenie

Chod za Dodom do izby, hrá sa tam.

Dobry den!

Uááááá!

Predstav si, mama ma zapísala na karate.

A co to je? Lekání malých dětí?

Japonské bojové umenie.

Umění? Tak ukaž, co umíš!

Kedysi Japoncom vládcovia zakázali používať zbrane. Japonci boli múdri a vymysleli karate – boj bez akýchkoľvek zbraní.

Vidíš, čo dokážem?

Já také umím jedno japonské umění – umění bonsají!

Pepo, zobuď sa!

Veď ty si ostrihal a zničil bábiku našej Janky. Čo ti to napadlo?

Pardon. Já jsem měl sen o japonském umění a Dodo cvičil karate.

Mama, sny hovoria pravdu.

Musíš ma na to karate zapísať. Určite sa stanem šampiónom.

Šafaříkové: otec a syn

Ve vědě a kultuře se můžeme setkat s dvojicemi i trojicemi ze stejné rodiny. Z laureátů Nobelových cen k nim patří M. Curie-Sklodovská, Pierre Curie a I. Joliot-Curie (rodiče a dcera), W. H. Bragg a W. L. Bragg (otec a syn) a další. V hudbě se uplatňuje zejména talent daný geny, takže jsou známy celé rodiny (namátkou Bachové, čeští barokní mistři působící v Německu, Dvořák, Sukové, Oistrachové, Straussově aj.). Povětšinou děti sledují dráhu jednoho či obou rodičů, jsou však i výjimky, že potomek vyrostlý ve vybraněné rodině se proslavil ve zcela jiném oboru: např. v rodině básníka F. L. Čelakovského byl syn Jaromír právní historik, syn Ladislav botanik a vnuk Ladislav botanik a mykolog. To byl i případ otce a syna v rodině Šafaříků.

Otec Pavel Josef Šafařík, ve své době znám jako Šafárik, což bylo jeho původní příjmení, či Šaffárik nebo Schaffarik, také Šaffáry se narodil 13. 5. 1795 v Kobeliarovu na východním Slovensku v rodině učitele a evangelického kazatele. Už v 7 letech četl, oblíbil si Kralickou bibli, k níž choval úctu po celý život. Od 11 let studoval postupně v Rožňavě, Dobšíně, Kežmarku a seznámil se s filosofií, teologií, právem, naučil se řecky, hebrejsky, latinsky,

německy a maďarsky mluvit i psát. Další Šafaříkovou studijní štačí se stala saská Jena, tam na univerzitě studoval, a to velmi horlivě, řečtinu, historii a filosofií, ale též ho zaujala i přírodověda, matematika a astronomie, i když do Jeny odjel, aby dovršil svá teologická studia. Nakonec se ukázalo, že teologie pro něj není ten pravý šálek čaje, a proto po studiích v Jeně se věnoval pedagogice. Dva roky působil jako vychovatel mladého Ladislava Kubínyho v Bratislavě. Přátelil se s Františkem Palackým (1798–1876), měli stejné či podobné zájmy a spolu vydali literárně teoretické dílo Počátkové českého básnictví obzvláště prosodie (Prešpork–Praha 1818). Roku 1819, kdy mu skončilo angažmá u Kubinyových, se přihlásil do konkursu na místo ředitele na gymnáziu v srbském Novém Sadu. Konkurs vyhrál, a tak se do tohoto města přestěhoval a pět let ze čtrnácti, které strávil v Srbsku, byl v Novém Sadu ředitelem tohoto ústavu. Na gymnáziu učil matematiku, fyziku, logiku, rétoriku, poesii, stylistiku a maďarštinu, přednášel latinsky, německy a maďarsky. Roku 1822 se oženil se Slovenkou z drobné zemanské rodiny, která mu v Novém Sadu porodila celkem pět dětí, tři však jako nemluvíbata zemřely. Otec rodiny se podílel na sbírání a vydávání slovenských lidových písní (Písňe světské lidu slovenského v Uhřích). Vědeckým dílem Šafaříkovým vytvořeným v Novém Sadu byly Dějiny slovenských jazyků a literatur ve všech nářečích, které napsal v němčině a které vyšly r. 1826.

V Novém Sadu Šafařík shromáždil velké množství literárně historického materiálu, který později zpracoval v Praze, kam v roce 1833 s rodinou přesídlil a kde pokračoval ve své vědecké práci. Podporovali ho zprvu čeští vlastenci. Živil se různě: redigoval Časopis českého musea a jiných českých periodik. Stal se censem knih a kustodem, posléze ředitelem Univerzitní knihovny. V roce 1848 byl jmenován prvním profesorem slovenské filologie na univerzitě, post však přepustil F. L. Čelakovskému (1799–1852).

Šafařík významně zasahoval do lingvistiky. Např. r. 1843 silně kritizoval myšlenky J. Kolára (1799–1852) na vytvoření nové spisovné češtiny. Pokud jde o slovenštinu, prosazoval užívání slovenského slohu v literatuře se slovenskou tematikou, leč psanou česky. Ke snahám o vytvoření samostatné slovenštiny se stavěl poněkud zdrženlivě, ale pokoušel se být prostředníkem mezi českou a slovenskou stranou. Ve 40. letech 19. století napsal Šafařík své hlavní spisy: Slovenské starožitnosti a Slovenský národopis.

V bouřlivém roce 1848 vystupoval výjimečně i politicky. Ministr A. Bach (1813–1883) ho jmenoval ještě s dalšími Čechy do komise pro reformu školství, která se měla zabývat i českou vědeckou nomenklaturou. Šafařík byl ve Vídni, udržoval navíc styky s vládními představiteli a stal se v podstatě jistým emisarem české liberální politiky v rámci mocnářství. Vyslovil požadavek, aby se čeština stala vyučovacím jazykem i na vyšších školách včetně vysokých. Šafařík se zúčastnil příprav i průběhu Slovenského sjezdu v červnu 1848 v Praze na Žofině, kterému předsedal F. Palacký, propagátor austroslavismu. Základní ideou sjezdu bylo posoudit dva hlavní směry: austroslavismus a panslavismus. Zastáncem austroslavismu byl i Šafařík. Sjezd, jak známo, byl narušen střetou pražských studentů s vládním vojskem. Přesto ze sjezdu vzešel Manifest sjezdu slovenského k národům Evropy, jehož ústředním bodem bylo prosazení práva na sebeurčení národů. Na manifestu se významně podílel novinář K. Havlíček Borovský (1821–1856). Na sjezdu se řešil i problém Slovenska. Češi navrhovali spojení českých zemí se Slovenskem v jeden útvar, ovšem v rámci monarchie, kdežto slovenská delegace vedená J. M. Hurbanem (1817–1888) obhajovala autonomii v rámci Uherska.

V 50. letech se Šafařík věnoval hlavně staroslovenštině (O původu a vlasti hláholice, 1858). Ač dříve věřil v pravost Zelenohorského

V Národním muzeu jsou uloženy písemnosti Pavla Josefa Šafaříka

a Královédvorského rukopisu, dva roky před smrtí vyjádřil pochybnost o pravosti Rukopisu zelenohorského.

V posledních letech života trpěl Šafařík různými fobiemi. Psychické deprese vedly r. 1860 k pokusu o sebevraždu skokem do Vltavy. Brzy poté zažádal o pensionování. Dlouho si pense neužíval, zemřel v Praze 26. června 1861. Pojmenována je po něm košická univerzita, řada ulic v Čechách a na Moravě a pochopitelně i na Slovensku. Šafaříkovo jméno je i na fasádě pražského Národního muzea, neboť Češi Šafaříka považují za českého obrozeneckého jazykovědce.

ČVUT, tehdejší Česká polytechnika

Vojtěch Šafařík (dále jen VŠ) se narodil v Novém Sadu jako nejstarší syn gymnaziálního profesora P. J. Šafaříka 26. října 1829. Nebyl prvním dítětem Šafaříkových. Jak již bylo řečeno, starší Vojtěchovi sourozenci zemřeli jako nemluvňata, takže byl rázem nejstarším. S rodiči a mladší sestrou se roku 1833 přestěhoval do Prahy, tam chodil do obecné školy a do Akademického gymnázia, které tehdy sídlilo v Klementinu, tam, kde rodina Šafaříkových bydlela a kde se nacházela hvězdárna. Nebylo divu, že VŠ astronomii propadl. Přátelé Šafaříkovy rodiny J. S. Presl (1791–1849) a K. S. Amerling (1807–1884) přemluvili VŠ, aby studoval na pražské univerzitě chemii a on je poslechl. Vojtěch pracoval v laboratořích profesorů Redtenbachera (1810–1870) a Rochledera (1819–1874) a v brněnské laboratoři profesora Quadrata (1821–1895). Po univerzitních studiích učil chemii na První české reálce v Praze. Po nuceném odchodu z této školy odešel jako státní stipendista do Berlína do laboratoře G. Rosea (1795–1864) a později do Göttingenu k profesoru F. Wöhlerovi (1800–1882), který objevil dva prvky (hliník a ytterbium) a roku 1828 syntetisoval z kyanatanu amonného močovinu, čímž dokázal, že není podstatného rozdílu mezi anorganickými a organickými sloučeninami a že k tvorbě organické látky není třeba živé síly. V Göttingenu VŠ získal v druhé polovině 50. let i doktorát za disertaci o vanadu. U Wöhlera připravil první organokovovou sloučeninu hořčíku (ethylmagnesium). Po získání vědeckých zkušeností v cizině přesídlil na několik let do Vídně, kde byl profesorem na obchodní akademii. VŠ trpěl chronickou srdeční chorobou. Když se trochu uzdravil, vrátil se roku 1861 do Prahy, nastoupil na techniku nejprve jako skriptor. Od roku 1869 tam byl profesorem chemie. Byl zvolen řádným členem Královské české společnosti nauk. Předtím vydal českou učebnici chemie Základové chemie čili lučby. Na technice působil až do roku 1882, kdy byla pražská univerzita rozdělena na českou a německou. VŠ přešel na českou a tam byl od jejího samého počátku řádným pro-

fesorem. Ještě na technice se VŠ kromě přednášení zabýval platinokyanidy a silikáty. Není příliš známo, že VŠ je prvním českým autorem vědeckého pojednání o fotografii v Českém království. Fotografii se zabýval od 60. let a přispěl k přípravě suchých kolodiových desek, na kterých zachycoval členy rodiny, krajiny, městské reduty. Známo naopak je, že se podstatně podílel na vytvoření českého chemického názvosloví. Tehdy se užívalo názvosloví vymyšlené před VŠ J. S. Preslem a J. Jungmannem (1773–1847) a K. S. Amerlingem. Prvky měly podle tohoto názvosloví podivné názvy, např. japík (lithium), strabík (antimon), otrušík (arsen), nebesník (uran), kostík (fosfor), pochvistík (nikl), těžík (wolfram), chaluzík (jod), brudík (brom), švábel (selen), dasík (kobalt), barvík (chrom). Nešlo jen o názvy prvků, ale i sloučenin. Zavedl koncovky pojmenování kyslíčků podle valence příslušného prvku, aby ten, kdo zná význam koncovek, mohl podle jména sloučeniny napsat její vzorec a naopak. Koncovky pro II. až VIII. oxidační stupeň (-natý, -itý, -ičitý, -ičný (-ečný), -ový, -istý a -ičelý) se používají dodnes. Třeba dodat, že k této Vojtěchově činnosti ho přivedl otec, který byl členem výše uvedené komise, syna do ní přibral jako autora nové chemické terminologie. Tak se poprvé, ale i naposledy setkali otec se synem u společného díla.

Pedagogická činnost VŠ jak na technice, tak na univerzitě byla vynikající, tehdejší studenti Šafaříkovy přednášky považovali za jedny z nejlepších. V letech 1878–1881 vydal VŠ Rukověť chemie pro Vysoké učení technické a 1. díl Anorganické chemie, další díly bohužel už nenapsal. Na univerzitě přednášel až do roku 1891 všeobecnou, anorganickou i organickou chemii a též farmaceutickou chemii, elektrochemii, fotochemii včetně dějin chemie (kniha Počátkové chemie, 1884). Stál u zrodu Spolku chemiků českých, byl redaktorem Listů chemických. V roce 1891 požádal o uvolnění z postu profesora chemie a věnoval se životní lásce–astronomii, kterou sledoval i v dobách, kdy byl chemikem. Stal se univerzitním profesorem deskriptivní astronomie. Ještě předtím publikoval statě z astronomie, hlavně o proměnných hvězdách. Podílel se na konstrukci řady astronomických přístrojů, zejména dalekohledů-reflektorů. Ve světě astronomů byl tedy dostatečně znám. Pro svůj špatný zdravotní stav resignoval roku 1896 na místo profesora Filosofické fakulty. Zemřel v roce 1902. Že byl vynikajícím astronomem, svědčí fakt, že jeho jménem byla pojmenována planetka 8336 a kráter na odvrácené straně Měsíce.

Závěr: Dvojice Pavel Josef Šafařík a Vojtěch Šafařík zanechala svými díly a činností výraznou stopu v české historii a kultuře.

Jiří Jindra, vědecký pracovník

Ústav pro soudobé dějiny, AV ČR, Praha 1
Snímky objektů Helena Nosková

Pamětní nápis na domě v Krakovské ulici č. 14, kde žili P. J. Šafařík a Vojtěch Šafařík

Súťaž Anasoft litera a fenomén Vilikovský

Anasoft litera vznikla v roku 2006 a stala sa nepochybne najviac sledovanou literárnou súťažou na Slovensku. Je umne riešená, pretože na začiatku sa do nej môže zapojiť prakticky všetko, čo vyšlo v danom kalendárnom roku tlačenou. Automaticky sú nominované všetky prozaické tituly, bez ohľadu na veľkosť či popularitu vydavateľstva. Uštvaná porota, ktorá sa každoročne obmieňa, použije sito s väčšími dierkami, ktorým prepadne celý balast jednorazovej a jednoúčelovej takzvané ženskej a pridruženej spisby, grafomanské pokusy bez trochy sebareflexie, občas sa však v odpade ocitne aj kvalita. Nedá sa zrejme inak, pretože do jarného vyhlasovania finalistov sa zmestí len 10 šťastlivcov. Spomedzi nich sa potom v septembri vyberie víťaz.

Z Anasoftu sa postupne stal malý slovenský literárny Oscar v tom zmysle, že je česť byť už účastníkom finále. Dostatok času medzi dvoma kolami umožňuje propagáciu nominovaných textov, napríklad aprílovým Anasoft litera festom, literárnym festivalom, ktorý približuje nominantov v Bratislave, ďalej čítačkami po celom Slovensku či recenziami a rozhovormi v mienkotvorných i menej masovo orientovaných novinách a časopisoch. To nesmierne pomáha k popularizácii domácej tvorby. Čitateľ, ktorý stojí bezradne v knižných chrámoch pred stohmi zväzkov, dostáva aspoň nejakú rukoväť, orientačné body, čo si vybrať, ktoré mená stoja za pozornosť. Nezanedbateľná je aj finančná odmena, 10 000 EUR pre najlepšieho. Pri zárobkoch, ktoré na Slovensku ponúka písanie, je to mimoriadne slušné ocenenie.

Literárna a čiastočne aj čitateľská obec preto netrpezlivo čaká na vyhlásenie finalistov. To sa v tomto roku odohralo naživo vo vysielaní rádia Devín. Vyskytli sa mená očakávané, ale aj pomerne neznáme, iné zasa chýbali. Najviac postrádanými boli vo finále Peter Pišťanek a Kornel Földvári. Je mimoriadne smutnou zhodou náhod, že nás v slede jedného marcového týždňa navždy opustili. Bude preto namieste, ak po prečítaní a zrecenzovaní všetkých účastníkov finále budeme venovať pozornosť aj knihám týchto dvoch významných sloven-

ských tvorcov, aby sme si mohli vytvoriť vlastný názor, či im bolo alebo nebolo ukrivdené. Aj keď – krása, dokonca aj krása literárna je vždy v oku pozorovateľa. Čo je jednému skvelá a progresívna kniha, sú inému opilecké táraniny. Majstri už aj tak sedia na Parnase, iste v nebeskom bare.

Medzi tohtoročnými finalistami priam výhražne svieti meno **Pavel Vilikovský**. Minuloročný víťaz s veľkou suverenitou vyprodukoval ďalšie dielo, ktoré sa nedalo vynechať, ani s odôvodnením, že P.V. je niekoľkonásobným finalistom a dvojnásobným víťazom súťaže. Je to tak správne. On nie je recidivistom, pre ktorého platí trikrát a dosť. Naopak, je vysoko položenou latkou, s ktorou sa musia porovnávať ostatní.

Minuloročná víťazná kniha sa volá **Prvá a posledná láska**. Obsahuje dva samostatné príbehy. Dvaja pomerne fádni mužskí hrdinovia, dve ženy z minulosti, okuliare, ktorými pozorujeme históriu. V prvej časti knihy fotograf Kamil prežíva mrzutú existenciu starnúceho slávneho umelca, ktorý musí robiť kompromisy. Bráni sa získaniu potrebných peňazí spôsobom, aby niečo zo seba predal, z pohodlnosti urobil obchod so svojím svedomím. Popri tom sa preberá svojím životom a uvedomuje si prvú zradu, ktorú spáchal. Rézi, jeho vychovávateľka, pomocníčka v domácnosti, konštantne prítomná pevná ruka, istota trvalej priazne, vôňa štrúdle. Po chorobe uložená k príbuzným, zabudnutá, svedomie prehlušené veľkým vencom na cintoríne. Aj neskôr v živote mu vrodenný nedostatok hrdinstva velil nebojovať proti momentálnym mocným príliš intenzívne.

V druhej časti knihy zasa Gabriel, zberateľ orálnej histórie, ovplyvnený čítaním mien obojích holokaustu, pocíti potrebu vdýchnuť život mladým ženám z transportu smrti. Vyfabuluje

si podobu jednej z nich, Emy Schlesingerovej a v nezmyselnom záchvate viny sa snaží precítiť utrpenie, ktorým prešla na ceste od nástupu do transportu až po smrť.

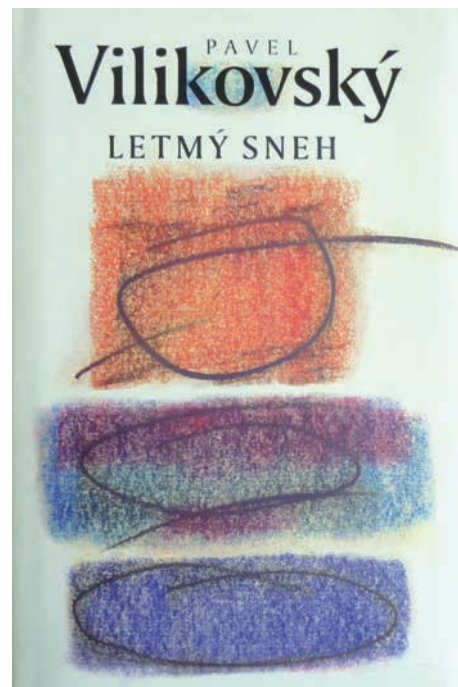
Muži sa snažia oživiť príznaky. Robíme to všetci. Kým žije meno, kým aspoň neúplná podoba človeka bliká v hlave ako sviečka, mŕtvy sa nestratil úplne. História, to nie sú len knihy písané víťazmi, je to aj orálna, fotografická, rukopisná stopa. Tie skrývajú zostatky životov najdlhšie a najvernejšie.

V tomto roku súťaží Pavel Vilikovský s komorným príbehom **Letmý sneh**. Nie je to preklep. To si len chorá žena popletie letmý sneh, ktorý zostáva na vrcholoch hôr na miestach, kam nesvieti slnko, so snehom, ktorý si na kopec sadne len na chvíľu a potom sa zosunie niekam inam. Jej svet sa postupne stáva tichou záhradou, labyrintom, ku ktorému má kľúč len ona sama a nemieni sa s ním podeliť ani so svojím mužom. Ten zostáva bezmocne stáť za hradbou jej vonkajšieho tela, za múrom ľbky, ktorým už nikdy neprenikne.

Vilikovský svojím typickým štýlom, ktorý je prostý akéhokoľvek sentimentu, dokáže priblížiť smútok muža, ktorému choroba berie životnú družku. V mozaike poskladanej zo spomienok na mladosť, z rozhovorov s priateľom, z popisu priebehu choroby či príbehov z manželského života je skrytá láska, samota, strach, rezignácia. Autor má nesporný dar uchopiť ťažkú tému z nečakaných uhlov a ubrániť sa tak kliše. Knihy popisujúce duševné ochorenia či zomieranie sa vynárajú pomerne zhusta, žiaľ, často pripomínajú len odcudzené terapeutické denníky ambulantlych pacientov psychiatrií alebo chorobopisy z oddelenia paliatívnej medicíny. Autor nepotrebuje imitovať, dokáže presekávať vlastné originálne cesty.

Bude zaujímavé sledovať, ako sa kniha umiestni v tohtoročnej súťaži. Predpokladám tiež, že sa s autorom vo finále Anasoftu nevidíme naposledy. Presnejšie povedané, dúfam v to.

Beata Grünmannová

Tokio a údolie Kamakura

Z vyhlídkovej plošiny mrakodrapu Mori Tower je fascinujúci výhľad na Tokijský záliv s charakteristickou siluetou mosta „The Rainbow Bridge“. Z výšin Roppongi Hills máme mesto ako na dlani, spolu s tokijskou „Eiffelovkou“ i záhradami cisárskeho paláca. Na oblohe sa odohráva predohra letnej búrky. Šedivé, barokovo tvarované oblaky, cez ktoré občas presvitajú slnečné lúče, sa hrozivo približujú. Z diaľky, kde oblohu križujú blesky, k nám dolieha zvuk hromov. Je len otázkou času, kedy nás z tejto najvyššie položenej open-air vyhlídky nad Tokiom zaženú do bezpečia zasklenej haly o poschodie nižšie, do útrobov budovy. Mrakodrap je mikrosvetom, mestom v meste. Okrem vyhlídkovej terasy sú v ňom galérie, akváriá, reštaurácie, hotel, kancelárie i luxusné byty...

Ani sa nechce veriť, že dnešné „Veľké Tokio“, megapolis s takmer štyridsiatimi miliónmi obyvateľov, bolo kedysi malou rybárskou dedinou Edo, obkolesenou močiarimi. Dnes toto politické, hospodárske a kultúrne centrum Japonska ponúka svojim návštevníkom rozmanité, často veľmi protichodné tváre.

Od tých najmodernejších high-tech mrakodrapov, viacúrovňových dopravných uzlov a križovatiek až po rozľahlé parky a historické časti mesta so spleťou krivolakých uličiek.

Centrálné Tokio – srdce mesta, rozprestierajúce sa na sever a západ od rieky Sumida, je asi najlepšie poznávať pešo. Neďaleko tokijskej hlavnej stanice (krásnej budovy, vystavanej v roku 1914 z tehál, podľa vzoru amsterdamského nádražia) sa nachádzajú záhrady s palácom, ktorý je dodnes príbytkom cisára a jeho rodiny. Okolité parky sú obľúbeným miestom stretávania sa japonskej „zlatej“ mládeže, extravagantne vyobliekanej a zmalovanej. Okrem

turistov či biznismenov v oblekoch s povolenými viazankami, dojedajúcich na trávniku svoje poludňajšie obentó, tu môžete stretnúť i niektorého z mnohých tokijských bezdomovcov.

Keď vykročíte opačným smerom, narazíte na slávnu obchodnú štvrť Ginza. Neďaleko nej stojí budova najvýznamnejšej scény v Japonsku, divadla Kabuki. Divadlo Kabuki je jedna z tradičných foriem japonského divadla (vedľa divadla Nó a Bunraku) a jeho názov by sa dal voľne preložiť ako „umenie spevu a tanca“. Ide o vysoko štylizovanú javiskovú formu s výrazným líčením hercov, okázalými kostýmami, dramatickými gestami, nápaditými efektmi a samozrejme tradičným hudobným sprievodom. Divadlo Kabuki ovládajú herecké rodinné klany, a pretože ženám bolo striktné zakázané vystupovať na scéne, vyvinulo sa tu zvláštne odvetvie herectva, onnagata – muži, hrajúci ženské roly.

Predstavenia sa tu hrajú takmer denne a trvajú niekoľko hodín. Aj preto je možné zakúpiť si vstupenku iba na určitú časť či dejstvo. Napriek vysokým cenám bývajú divadelné predstavenia spravidla vypredané a sú veľmi obľúbené tak u domácich, ako aj zahraničných divákov.

Pár minút chôdze od divadla, na brehu rieky Sumida sa nachádza rybí trh Cukidži, pravdepodobne najväčší rybí trh na svete. Ten je ale treba navštíviť veľmi skoro ráno, aby ste zažili neopakovateľnú atmosféru aukcií rýb. Trh je jeden veľký hangár s bludiskom stánkov pretekajúcich rybami, z ktorých ešte kvapká morská voda. Najväčším ťahákom sú aukcie obrovských zmrazených tuniakov, vylovených vo vodách Nového Zélandu či severného Atlantiku.

Ich cena sa neraz vyšplhá do závrtných výšok a toto vysoko kvalitné mäso sa skonzumuje v surovom stave v podobe pokrmu sašimi v luxusných tokijských reštauráciách. V živote som nevidel toľko druhov rýb a morských živočíchov pod jednou strechou...

V severnej časti Tokia sa nachádza park Ueno, jedno z najrozsiahlejších zelených

priestranstiev mesta. Obľúbené miesto prechádzok a piknikov Tokijčanov. Tu má svoje miesto, okrem zoologickej záhrady, chrámu s pagodou a cisárskeho cintorína i komplex svetoznámych múzeí a koncertných siení.

Tokijská metropolitná galéria, Tokijské národné múzeum a Národná galéria západného umenia sú miestami jedinečných zbierok a výstav. Tokijská metropolitná festivalová sieň postavená podľa návrhu architekta Le Corbusiera usiluje o zápis na listinu svetového kultúrneho dedičstva.

Chrám Sensódži, známejší pod ľudovým názvom Asakusa Kannon je miestom, kde na vás dýchne atmosféra starých čias. Tento najväčší a najobľúbenejší tokijský chrám navštívi

Kamakurský Budha

denne ohromné množstvo ľudí, aby tu vykonali svoje každodenné obrady. Veľa Japoncov, o ktorých je známe, že k veciam duchovným či náboženským pristupujú veľmi pragmaticky, sem prichádza zapáliť sviecu, hodiť mincou a prosíť o zdravie či prosperitu. Ulička Nakamisedóri, privádzajúca pútnikov k hlavnému chrámu, je klenotnicou plnou tradičných remeselných výrobkov – keramiky, kostných hrebeňov, vejárov, drevených a bambusových hračiek, papierových slnečníkov, kimono.

Život v hlavnom meste Japonska, jednom z najväčších a najrušnejších miest našej planéty, je veľmi hektický. Nezastaví sa ani v podvečerných a nočných hodinách. Vtedy sa rozžiaria tisíckami neónov štvrť Šindzuku, Šibuja a Roppongi, kde sú vyhlásené bary, hudobné podniky a herne Pačinko. Je verejným tajomstvom, že väčšinu zábavného priemyslu, hlavne v oblasti erotiky má pod palcom Jakuzi, japonská podoba mafie. A pretože sme v krajine, ktorá dokáže dotiahnuť veci a nápady do „dokonalosti“ až absurdnej, vo štvrtiach

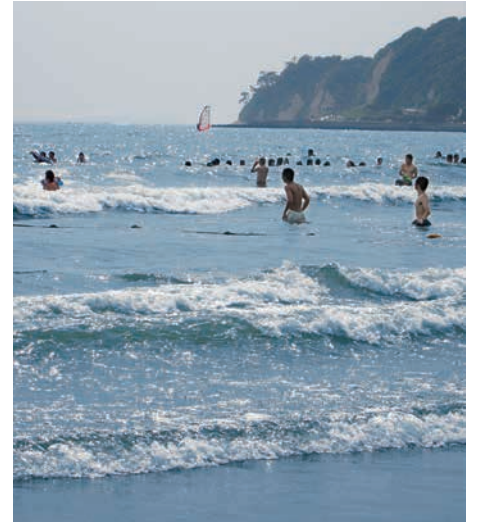

Kamakura - chrámové sudy Saké

tiach „červených lampičiek“ môžete naraziť na automaty ponúkajúce napríklad použitú dámsku spodnú bielizeň...

Keď sa vám už z toho všetkého motá hlava, máte plné zuby veľkomesta a potrebujete si vydýchnuť, urobte si výlet do Kamakury. Prímorského mesta chrámov a zalesnených vrchov, vzdialeného necelú hodinu cesty vlakom z centra Tokia. Kamakura, ktorá bola krátko hlavným mestom krajiny, sa honosí dedičstvom 19 šintoistických svätýň a 65 budhistických chrámov. Symbolom mesta sa však stala tunajšia najväčšia pozoruhodnosť, 13 a pol metra vysoká bronzová socha Budhu Amidu. Socha Veľkého Budhu, stojaca pod holým nebom už skoro 800 rokov. Prečkala požiare, zemetrasenia, tajfúny i vlnu cunami, ktorá zmietla do mora chrám, ktorý pôvodne sochu zastrešoval. Socha stojí na nádvorí obkolesenom borovicami a nízkymi pergolami. Na konároch stromov sa preháňajú krotké veвериčky.

Od sochy vedú cesty dole k moru. Na tunajšiu nádhernú pláž Juigahama, vzdialenú

Kamakurská pláž

asi dva kilometre. Celú cestu premýšľam, aká to musela byť ohromná sila, ktorá dokázala zdevastovať chrám, vybudovaný tak ďaleko od pobrežia...

Je koniec augusta a more je teplé ako voda vo vani. Široká piesočná pláž, pozvoľna klesajúca do mora, je plná ľudí, kam až oko dovidí. Nie som jediný, kto si vychutnáva hru morských vln. Radujem sa ako malé dieťa a strávim hodiny „tancovaním“ vo vlnách oceánu. Na vode plávajú plachtence a windsurfy. Na blankytnom nebi žiari slnečný kotúč. Dokonalá prázdninová atmosféra.

Jedinou vecou, ktorá tú pohodu narušuje, sú tabuľky, rozmiestnené v pravidelných intervaloch pozdĺž celej pláže, s nápisom: „Please, watch the sea...Prosím, pozorujte more a v prípade nebezpečenstva cunami okamžite vyhladajte úkryt!“

A to našťastie ani len netušim, čo predvedie sila vody v priamom prenose na inom mieste Japonska o pár rokov neskôr...

Miro Pogran

Chrámy Asakusa

Chrámový lampión

Rybí trh Cukidži

Angel-y Nebeská clowneska

Predstavenie malo premiéru pred dvomi rokmi. Doposiaľ ho môžete vidieť na scéne Studia Alta v holešovickej hale v Prahe, ktorá pôvodne slúžila ako sklad a dnes ponúka tvorcom predovšetkým nádherný priestor – rozmerné javisko. Zakladateľka a riaditeľka divadla Lucia Kašiarová si priviedla spoluautorku Vandu Hybnerovú. Pripravili predstavenie, ktoré formálne vychádza z remeselných základov oboch protagonistiek.

Lucia Kašiarová vyštudovala tanec na konzervatóriu Jána Levoslava Bellu v Banskej Bystrici a tancu sa venuje dodnes, dakedy aj v úlohe choreografa. Vanda Hybnerová je dcéra Borisa Hybnera, míma, ktorý už pred mnohými rokmi presadzoval modernú pantomímu a nekonvenčné postupy. Jeho autorské predstavenie *Někdo to rád horror* sa v žiadnom prípade neobmedzovalo len na precíznu pantomímu, uplatňovali sa v ňom rôzne žánre. V projekte *Angel-y* môžeme badať výrazný vplyv jeho štýlu, lebo na predstavení tiež spolupracoval. Vanda Hybnerová sa sama kedysi predstavila na javisku ako mímka, aby neskôr išla študovať činoherné herectvo na pražskej DAMU. V predstavení *Angel-y* všetku svoju šikovnosť činohernej herečky vyjadrujúcej sa slovami nepoužíva, vrátila sa ku svojim koreňom. A tento jej návrat na javisko v úlohe pantomíma a klauna je krásny. Po všetkých dramatických rolách, ktoré vytvorila, je teraz príjemné pozorovať jej vyjadrovanie sa pohybom a mimikou tváre. Zdá sa, akoby práve v predstavení bez slov mohla lepšie ako kedykoľvek predtým vyjadriť city.

A pritom aké sú vlastne city bezpohlavných nadpozemských bytostí, o ktorých sa hrá? Ale-

bo sa skôr musíme pýtať, ako si tieto dve autorky – klaunky – anjelov predstavujú? V priebehu hry nám nakoniec tých otázok prichádza na myseľ stále viac a viac. Okrem klasických klaunérií, gagov, rôznych choreografických situácií či pohybových nápadov nám predkladajú ich vlastnú víziu anjelov. Vytvorili si ich charakter celkom originálnym spôsobom. Neprichádzajú mi na um v podstate žiadne prirovnania ani inšpiračný zdroj. Tvarujú si ich do zvláštnych bytostí na hranici komiky a tragédie. Ak ich anjeli majú taký problém s večnosťou, ktorá ich nudí, prestávajú byť dokonca loajálni k svojmu poslaniu privádzať ľudí do neba, zdá sa, že autorky samy vidia pôvab skôr v životnej neistote ako v nekonečnej a strpnej existencii bez ďalšieho vývoja.

Aj keď nás ich roztomilé eskapády pobavia, predstavenie nie je prvoplánovou komédiou s klasickým dobrým koncom. Mímkou Vanda aj tanečnica Lucia nehovoria polopatisticky a nechávajú dosť veľký priestor pre fantáziu divákov. Rovnako na konci neuzavrú príbeh konkrétnou bodkou, ale doslova nechávajú dvere otvorené.

Mobilné dvere a priestor Studia Alta sú jedinou výbavou scény. Autori scénografie sú

Michal Kábele a Hynek Dřížhal. Vybavenie dopĺňa dvojica nádob na odpad ako viacúčelové hracie objekty, ktoré v duchu moderny predstavujú všetko možné – podstavec sochy, úkryt i debnu s pokladom. Čierne kostýmy s krídlami sú sugestívne. Nezdajú sa byť len prostriedkom na skráslenie či vytvorenie masiek, sú skutočným praktickým odevom a súčasťou postavy.

Ako diváci máte vynikajúcu možnosť sledovať autorské predstavenie, ktoré si aktrky modelovali od námetu cez scenár až po samotné stvárnenie hockedy veľmi fyzicky náročné. Tieto dve tenké ženy sa po celý čas nešetria a prenášajú každá tú svoju populnicu z jedného konca javiska na druhý. V dnešnej dobe, ktorá divadelných tvorcov nijako neobmedzuje, je ale stále takýchto autorských predstavení iba hŕstka. Ženská klaunéria je ešte vzácnejší úkaz. Stále platí, že k tomu, aby ste sa vydali touto cestou, je potrebné mať guráž, nie len víziu a nápady. Zdá sa, že tu sa stretli všetky profesijné kvality, od nápadu cez profesionalitu spracovania až po originálneho ducha.

Zuzana Štancelová

Foto: Majka Votavová

Vesmír Petry Novákovéj Ondreičkovej

Výtvarníčka je dcéra významného slovenského maliara, ilustrátora a grafika Karola Ondreičku. Absolvovala Vysokú školu umelecko-priemyslovú v Prahe v ateliéri Adély Matasovej. V poslednom období sa zúčastnila mnohých spoločných projektov a teraz v apríli sa predstavila samostatnou výstavou, v Galerii Nová sň v Prahe 1.

Čierna diera

Jej Vesmír je krehký a nežný svet nemožných obrazov a netesaných sôch. Takmer výlučne používa biely alebo farebný kartón. V najstaršom predstavovanom cykle Génus Loci je zrejma túžba nájsť originálny prístup k výtvarnému objektu. Na kovanie z kancelárskeho šanónu vešia štyri farebné kartóny. Objekt umiestňuje na stenu ako obraz bez rámu, ktorý ukazuje plastickú abstrakciu vzniknutú prerezaním otvorov v jednotlivých kartónoch. Objekty sú zaujímavé svojou inteligentnou farebnosťou, majú hĺbku a plasticosť, ktorú tvorí len obyčajný odstup medzi zavesenými kartónmi.

Rozmernejšie plastické objekty Biotop, Eroze a Vítr vznikali zrejme kvôli fascinácii papierom, jeho schopnosťou sa krútiť, vytvárať vrstvy, ohýbať sa. Napriek tomu, že sú krehké a vzdušné, najviac pripomínajú sochy. K takým objektom je možno priradiť aj Planetku, na ktorú bol použitý netkaný textil.

Úplne inú techniku používa pre svoj cyklus kresieb Ptačí perspektiva. Na veľké formáty bieleného papiera kreslí jemným dámskym perom abstraktné štruktúry pripomínajúce jej obvyklú prácu s ostrým nástrojom.

Najkrajším zážitkom boli pre ňu obrazy v konvenčných rámoch, ktorých technika je skutočne neobvyklá. Nejde ani o malbu, ani o kresbu, ale stále takú istú jemnú prácu s papierom, ktorý je prerezaný ostrým nástro-

jom. Či už sú to dva priestorové obrazy za sklom Galaxie a Slovensko / najmenší a najhlbší obraz so štruktúrou nepravdepodobnej mapy Slovenska / alebo cyklus Procesy, kde sklo, ktoré by papierovú štruktúru izolovalo, chýba. V ďalších cykloch Zahrady, Zemepis sa výtvarníčka opäť vracia z rýdzej abstrakcie na pomedzie realizmu. Iba jemne naznačuje tvary, ktoré by nám mohli byť povedomé. Dojem krajiny, stromov nie je jediným fascinujúcim momentom. Najzaujímavejšia sa v tomto prípade zdá technika. Matný povrch papiera je to prvé, čo vidíme, lebo je nalepený navrchu na skle. Rám dáva obrazu priestor,

odstup a farba stien sa objavuje v prerezaných otvoroch ako kontrastná kresba. Podobne, ale naopak je riešený cyklus Horizonty, kde je papier tradične skrytý pod sklom.

Nakoniec sme sa na výstave stretli i s pochopiteľnou láskou k náhodilosti, ktorú dokážu vyvolať papierové zvyšky. Ich spleť sa stala inšpiráciou pre cyklus Zbytkové obrazy.

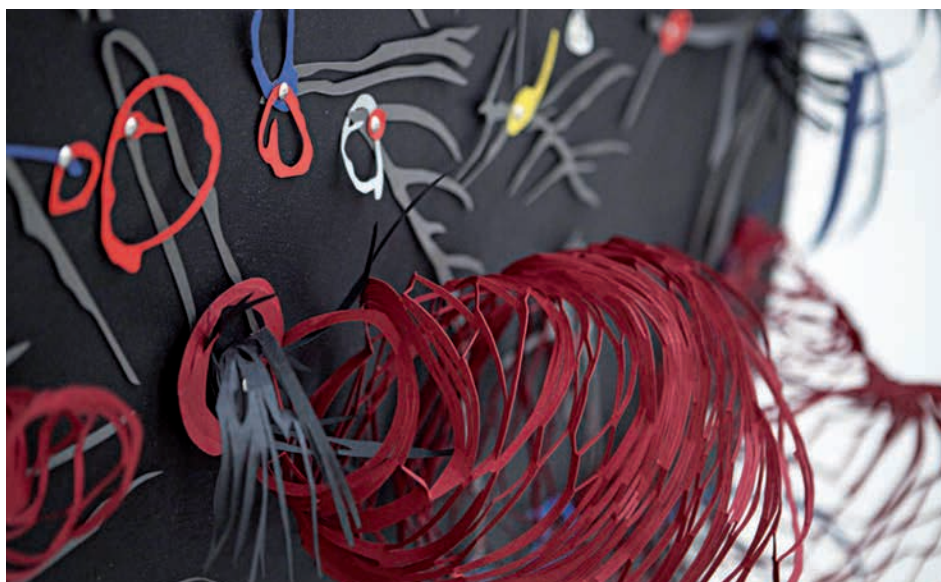
Petra Nováková Ondreičková maľuje priestorom a kreslí rezom. Našla si svoju techniku, svoj výraz a týmto štýlom buduje aj popisuje svoj Vesmír. Nevenuje sa kozmologickým otázkam, univerzum nechápe ako totalitu všetkého, nenárokujú si patent na absolútno, ale vesmírom chápe vlastný mentálny priestor. Hoci materiál definuje kozmologická veda vo fyzikálnej aj filozofickej podobe, autorka s ňou pracuje výtvarne a teda i voľne. Jej Vesmír je krásny, nežný a milo tajuplný.

Zuzana Štancelová

Foto Matěj Fára a archív autora

Metropola

Objekt na stene

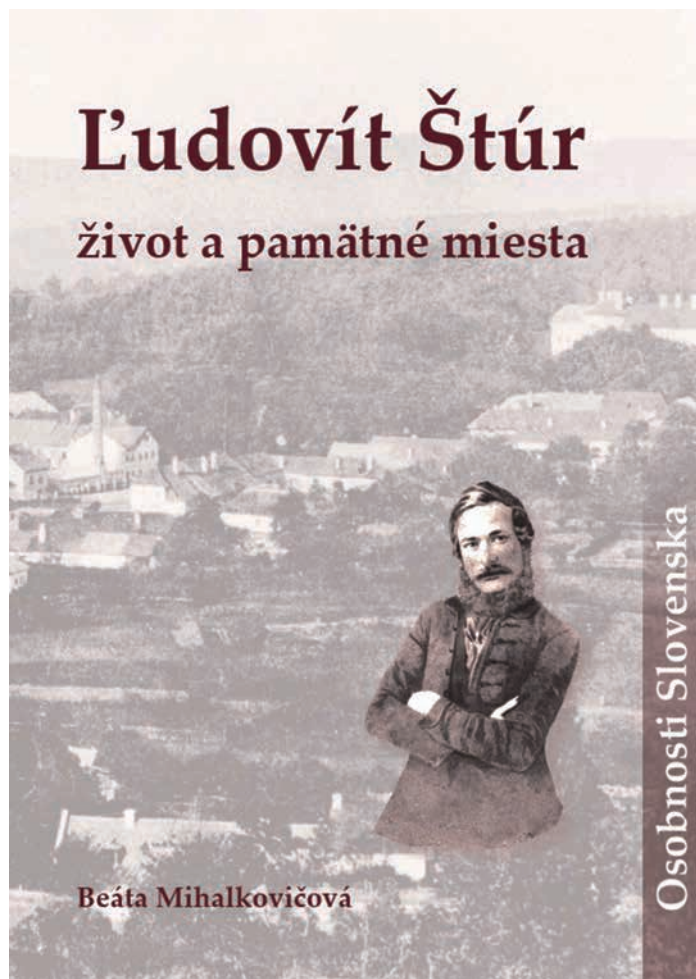
Knihy zo Slovenska

Pohľad na pomyselný knižný pult s dobrými novými knihami na Slovensku bude v tejto časti nášho seriálu viac faktografický ako fabulárny. Dôvod je jednoduchý – viac sa budeme venovať literatúre faktu, hoci nezaбудneme ani na iné žánre a ich autorov...

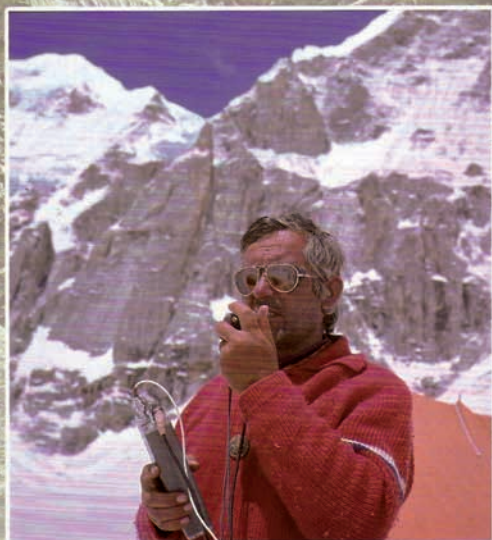
Začneme tak akosi „bez(cez)hranične“ a zároveň s pohľadom upretým trochu ponad plece času. V jeseni minulého roku v priestoroch pevnosti Orlice v meste Letohrad totiž už po 23. raz udeľovali medzinárodné Ceny Egona Ervína Kische za najkvalitnejšie diela literatúry faktu. Hlavnú cenu zo slovenských spisovateľov si prevzal spisovateľ a publicista **Luboš Jurík** za knihu **Poučenie z moci** (Perfekt). Základnú kostru knihy tvoria spomienky a skúsenosti z Juríkovho účinkovania vo vysokej politike v 90. rokoch 20. storočia, keď zblízka videl a hlavne pozorným okom novinára a spisovateľa vnímal to, čo mnohí – akokoľvek informovaní – môžu o svete politiky a diplomacie len tušiť. Takmer sedem rokov bol poradcom a hovorcom predsedu NR SR v kľúčovom období, keď sa formovali základy štátnosti Slovenskej republiky. Môže teda zodpovedne povedať, že bol pri všetkých zásadných rozhodnutiach, ktoré spolupôsobili pri

vzniku štátu, jeho legislatívy a medzinárodných záväzkov, viaceré sám formuloval. Ako sám hovorí: „*Bol som v zákulisí najvyššej politiky a skúsenosti z týchto rokov – ale aj z ďalšej spolupráce s vládou M. Dzurindu a s prezidentom R. Schusterom sú detailne zaznamenané v dvoch knihách – Pokušenie moci a v pokračovaní Poučenie z moci.*“ My len dodáme, že každý historik, publicista alebo spisovateľ, ktorý sa bude neskôr zapodievať týmto obdobím, nebude môcť tieto knihy obísť, veď je to tisíc strán textu, faktov a komentárov. Nie sú to len spomienky, ale aj pramenné dokumenty. A aké je poučenie z moci? Opäť odpovedá autor: „*Môžem len skepticky povedať – žiadne! Kde je moc, tam sa použije, či skôr zneužije. Naivný je každý, kto si myslí, že moc je možné humanizovať. Nie. Moc je len možné dostať pod kontrolu, a to predovšetkým fungujúcou demokraciou, neskorumpovaným súdnictvom, parlamentom, v ktorom väčšina akceptuje menšinu, občianskymi aktivistami a slobodnými médiami. Moja skúsenosť – a teda aj odkaz, ako vy vravíte, pozornému čitateľovi – je v triezvom skepticizme, no nie v beznádeji. Treba pozorne načúvať tomu, čo nám politici hovoria a všetky ich vyjadrenia podrobovať kritickému hodnoteniu. Nie sme tu preto, aby sme slúžili politikom, ale politici sú tu preto, aby slúžili nám.*“

Michal Eliáš a jeho kniha **Kde mŕtvi žijú a nemí hovoria** (Vydavateľstvo MS) čitateľov „vpúšťa“ do archívu, v ktorom myšlienky osobností po ich smrti ožívajú a ďalej pôsobia, aby ich ústa, ktoré sa zatvorili a onemeli v hrobe, znova prehovorili. Publikácia vznikla vďaka dlhoročnému pôsobeniu autora v archíve Matice slovenskej. Obsahuje nielen časť významných – raritných dokumentov z jej bohatých fondov, ale zároveň ukazuje zásluhnú zberateľskú i záchrannársku činnosť, ktorú Matica a jej archívy vykonali na prospech slovenskej kultúry, jej ochrany a dokumentácie... V prvej časti sú zaradené dokumenty z účinkovania Matice, v druhej predstavuje napr. významnú zložku staršej slovenskej literatúry, ktorá je zastúpená poloľudovou, často anonymnou tvorbou. Mimochodom, aj tento autor s touto knihou získal významné ocenenie E. E. Kische... Prišla jar, onedlho sa otvoria vysokotatranské chodníky po zimnej uzávere a slovenské veľhory opäť ožijú veľkým množstvom turistov. Aj tých, čo vyznávajú strmšie časti oných chodníkov a predovšetkým výstupy na končiare, z ktorých vidia, ako im svet leží priam pod nohami. Nespočetnekrát sa takýto pohľad naskytol vtedajšej československej (i svetovej) horolezeckej legende, organizátorovi expedičnej vysokohorskej turistiky Ivanovi Gálfymu (1933–2011). Stačí spomenúť, že bol prvým v bývalom Československu, kto zorganizoval (v roku 1969) expedíciu na himalájsku osemtisícovku a potom ešte ďalších sedem úspešných. Fragментy jeho autentických spomienok s názvom **Vrcholy Ivana Gálfyho** (Vydavateľstvo I&B Tatranská Lomnica) poskladala publicistka **Mira Kováčiková** do uceleného a veľmi pútavého literárneho diela. Zainteresovaným a znalým pohľadom (dlhší čas pôsobila práve v slovenských veľhorách a ich bezprostrednom podhorí) na stránkach knihy približuje príjemnou nostalgiou zaváňajúce zážitky z Tatier, spomienky na formovanie Horskej služby na Slovensku. Zároveň približuje dramatické svedectvá aj o odvrátenej strane expedičného horolezectva, tohto extrémneho športu, ktorý má vždy zrejmy štart i jasný cieľ, no každý konkrétny pribeh aj koniec dobrodružstva sa skrýva v hmlách. Viem, že kniha poskytuje „len“ fragment prepisov z množstva rozhovorov medzi autorkou a Gálfym, no ide o dobre „vyznačkovanie“ a zaistenú trasu popri životných hodnotách horolezca a horolezeckého funkcionára. O chodníku vedúcom k dnes už takmer zabudnutej kapitole slovenského športu, akým horolezectvo v druhej polovici minulého

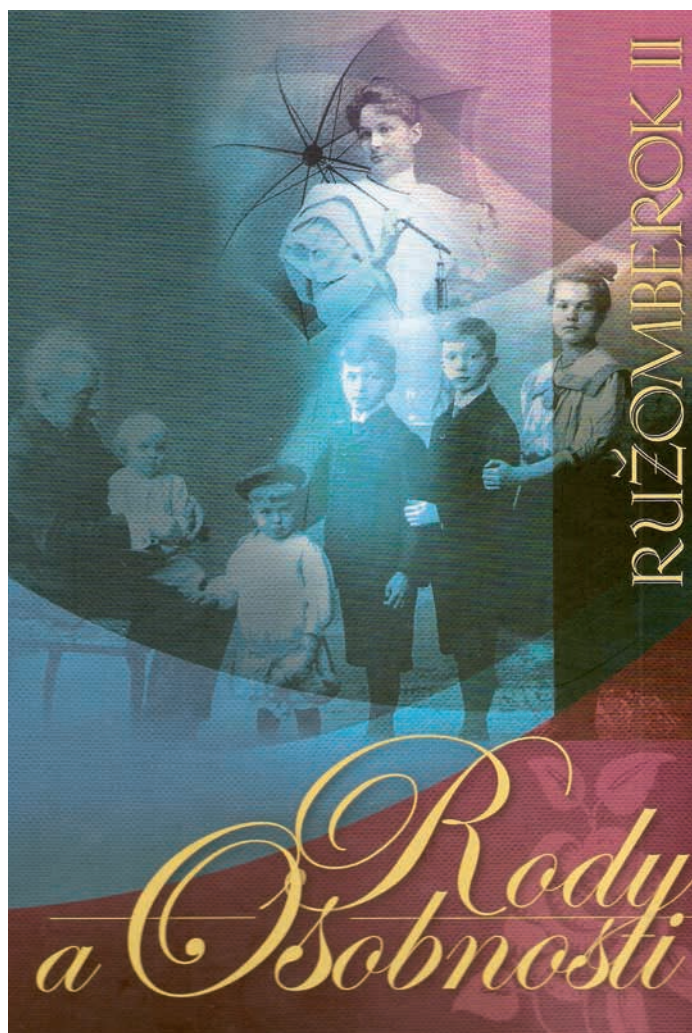
MIRA KOVÁČIKOVÁ

VRCHOLY IVANA GÁLFYHO

storočia bolo. Hoci jeho výsledky, ktoré významným spôsobom spolupracovali práve Gálfy, jednoznačne aspirujú na popredné miesto v dvorane slávy nášho športu. V knihe sa dočítate o mužovi, pre ktorého boli hory a ich vrcholy verzálou aj bodkou, ktorý ich miloval i s pokorou porážal a rád sa nechal formovať ich majestátnosťou i silou, aby toto všetko nezištne odovzdával ďalej. Spomedzi stránok knihy na každého čitateľa dýchnie nielen dokument či strohé slovo kroniky a či detailný denník výstupov. Ide o útržky z pamäti muža, ktorému učarovali hory, chlapa, ktorý bol pre horolezcov bývalého Československa pojmom, autoritou a človekom, ktorý mnohým z nich otvoril cesty do sveta a na jeho najvyššie končiare. A vďaka tejto knihe ich otvára aj nám. „*Chcem spáchať akýsi literárny hriech, nuž nad tým bryziem pero. Má to byť akási humoreska, no ešte neviem, čo s tým...*“ Aj takéto úprimné a zjavne neisté slová nájdeme v denníkoch **Jána Červeňa** – a teraz aj v knihe s názvom **Chcem spáchať (akýsi) literárny hriech** (Vydavateľstvo MS) – vtedajšieho sextána reálneho gymnázia v Nových Zámkoch. Niekdajšieho autora jedinej knihy poviedok, ktorú vydala Matica slovenská už v roku jeho predčasnej smrti (zomrel ako 23-ročný, 1942) a ktorá vyvolala zaslúžený pozitívny rozruch, pretože texty v nej svedčili o talentovanom zjave modernej prózy. Niekedy, našťastie, má aj literárna história a deje v nej obsiahnuté vnútornú logiku a tá sa plynutím času prejaví. Dôkazom je aj vydanie predmetných osobných denníkov z rokov 1935 – 40 opäť v matičnom „vydavateľskom dome“, pričom pri editorskem počine (aj za širšie koncipovanou myšlienkou) stojí tvorivá partia okolo Literárneho ústavu MS vedeného literátom M. Grupačom (aj autorom úvodu). Červeňove prózy nastolujú nové existenciálne problémy človeka usilujúceho sa vymaniť z osudového zovretia a tragického životného pocitu a nenásilne sa v nich stiera

(aj tak tenká) hranica medzi snom, tušením a skutočnosťou. Všetko toto ponúkajú aj jeho inšpiratívne denníky, opreté o pilier pevného presvedčenia, že „*len sloboda ukáže cenu človeka*“. Ešte k spomínanej (výbornej a vítanej!) širšej myšlienke: denníky sú druhým dielom edície Modrá katedrála (sic!), ktorá je určená pre začínajúcich mladých autorov, víťazov rovnomennej literárnej súťaže. Lakonicky napísané – tí získavajú možnosť vydať knihu. Hoci aj bez dovtedajšieho vedenia si denníkov, no ľudia obcujúci s literárnou múzou už dlhšie dobre vedia, že každodenné – alebo aspoň čo najčastejšie – písanie/tvorba je na nezaplatenie. Podobne ako čítanie denníkov budúcich literátov, ktoré vyjdú knižne a v ktorých sa dočítate aj to, že „*šťastie človeka spočíva v tvorení... Inšpiráciu nachádza autor len v reálnom každodennom živote, ale – a často najmä – v knihách, v tom, čo čítal. V knihách sa naučí byť človek spisovateľom.*“ **Jozef Banáš** opäť raz prekvapil. Svojimi knihami rád provokuje, často priam podpichuje, no hlavne podnecuje tvorivé myslenie a otvára až existenciálne otázky. Predsa však **Veleštúr (Román o hľadaní rozkoše)** je čosi celkom iné, ako to, na čo sme boli doteraz užho zvyknutí. Ide o silný príbeh hovoriaci o tom, že skutočný zmysel života treba hľadať. Stále a bez váhania, naplno a bezo zvyšku. Hrdina so symbolicky zovšeobecňujúcim menom Muž žije naplno. Divokými jazdami autom, extrémnym thajským boxom, pouličnými bitkami a či provokatívnym vystupovaním na verejnosti si neustále čosi dokazuje. Je známym spevákom a svojimi piesňami chce ľuďom otvárať oči, chce zlepšovať svet, no sám však uviazne v sebaklame, v opakovanom ospravedlňovaní a v povrchnosti. V rozhovoroch so záhadným Liečiteľom objavuje kúsky seba, hľadá správnu cestu a symbolicky stúpa na bájny vrch Veleštúr v Kremnických vrchoch. Aby tam – ako pred sto päťdesiatimi rokmi kremnický archivár Križko – hľadal tajomný runový nápis vykresaný do skaly. Nápis, v ktorom je ukrytá

pravda, a ak ju človek odhalí, bude odmenený... Román je pútavým príbehom plným inšpirácie a čitateľa núti zamýšľať sa. Príbeh je podobnosťou o obracaní sa k svetu prostredníctvom pochopenia vlastných chýb.

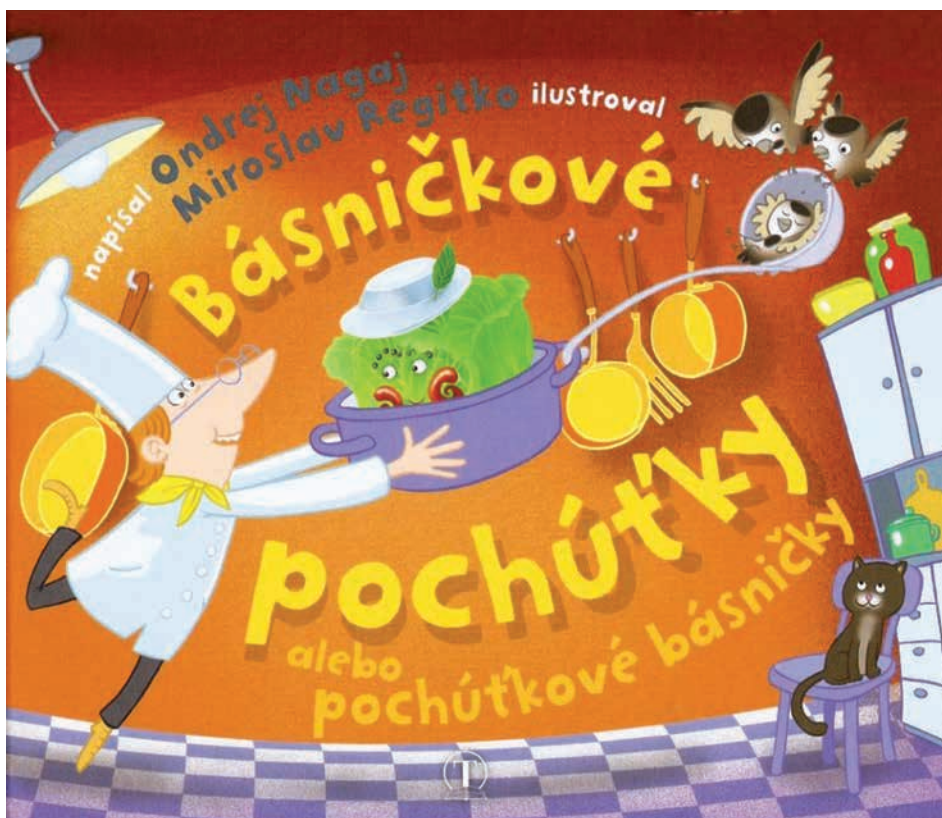
Po očakávanej Monografii mesta Ružomberok (z roku 2009) vyšlo nedávno jej pokračovanie **Monografia mesta Ružomberok II – Rody a osobnosti** (Štúdio HARMONY, s.r.o. Banská Bystrica v edícii GENIUS LOCI v spolupráci s mestom Ružomberok). Vzhľadom na skutočnosť, že prvá písomná zmienka o meste sa datuje do roku 1233 a prvé mestské výsady získal Ružomberok v r. 1318, sa autori publikácie snažili zaplniť čiastkové záznamy a udalosti v meste na sútoku Revúcej a Váhu rodmi Ružomberčanov a ich významnými členmi. Od najstarších čias až po súčasnosť. V snahe, aby dnešní Ružomberčania poznali osobnosti, ba celé rodiny, ktoré prispievali po dlhé generácie k rozvoju mesta vo všetkých smeroch ľudskej činnosti. Pod výsledný tvar sa podpísali – ako zostavovatelia – **Mgr. Zdenko Ďuriška** a **Lubica Škrinárová**, ako autori pribudli **Ing. Radislav Kendera, PhD.** a **PhDr. Peter Vitek** – renomovaný kolektív, dlhodobo sa snažiaci o zaplnenie bielych miest v ružomerskej histórii, ktorá bola často hlavne ideologicky deformovaná. Po úvodnom slove je kniha členená abecedne na jednotlivé rody a osobnosti v nich. Autori predstavujú 69 rodov, o ktorých bolo možné, v poskytnutom časovom priestore a možnostiach spolupráce s rodinami a inštitúciami, podať čo najkomplexnejšiu informáciu. Je viac ako pravdepodobné, že buď samotná monografia pri dotlačí alebo v druhom vydaní môže byť doplnená o ďalšie ružomerské rodiny. Zaujímavosťou je aj skutočnosť, že väčšina fotografického materiálu ešte nebola nikde publikovaná a stalo sa tak až teraz. Vďaka žijúcim členom rodov a mnohým inštitúciami. Aj vďaka nápaditej grafike je monografia o rodoch a osobnostiach mesta Ružomberok jedinečná a zároveň pútavá nielen pre obyvateľov mesta s ružou v erbe.

Doprajme však aj deťom. Hoci také **Básničkové pochúťky** (Transcius). Ozaj, deti aj nedeti – máte radi palacinky, guláš a či štrúdlu? V knihe varia šéfkuchári **Ondrej Nagaj** a **Miro Regitko**. Jeden varí z veršov, druhý dochucuje z farbičiek. Kapusta, zemiaky, hríby, zasadené, vyrastené, nastrúhané, podusené, pečené i zhltnuté. To sú pochúťkové básničky, už sa vám na ne zbiehajú slinky? Kukuričnú kašu si s vami dá aj kocúrik, i vrabce na streche, i slniečko si pochutí.

A aby ste vedeli, že ste v básničke-rozprávke, stolovať s vami bude aj vtákojašter domáci, medveď nedomáci hnedý, zbojník, bosorka, veвериčka i vtáčky všetkého druhu. Nech sa páči, na čo dnes máte chuť? Ondrej Nagaj sa dlhodobo venuje aj veršovaniu pre deti. A rád a dobre varí. Miro Regitko sa venuje knižnej ilustrácii, grafike, karikatúre a ilustruje aj časopis Fifičik. Keď to dajú obaja dokopy... však treba skúsiť, oplatí sa! Pri literatúre faktu sme začali, tam i skončíme. Na Slovensku je v plnom prúde Rok Ľudovíta Štúra (vyhlásený pri 200. výročí jeho narodenia) a popri mnohom inom sa začína zaplňať aj edičnými činmi a vychádzajú viaceré knihy o živote a diele tejto významnej osobnosti. Nateraz predstavíme dvojicu z nich. **Beáta Mihalkovičová: Ľudovít Štúr – život a pamätné miesta** (DAJAMA). Ide o vstup do edície Osobnosti z dielne renomovaného vydavateľstva, ktorý je venovaný jednej z najvýznamnejších osobností novodobých dejín, pripomína udalosti a predstavuje miesta, ktoré v jej živote zohrali rozhodujúcu úlohu. Prehľadný a fundovaný text znalkyne Štúrovho života a diela je vhodne doplnený dobovou fotodokumentá-

ciou. Autorka hovorí: „Aj pre mňa išlo o nový uhol pohľadu: pozrieť sa na život a pôsobenie Ľ. Štúra cez miesta, kde dlhšie býval alebo kde sa iba zastavil. Niet pochýb o tom, že Uhrovec, Bratislava či Modra jeho život istým spôsobom ovplyvnili. Kniha však nie je úplným životopisom a neobsahuje všetky miesta, ktoré počas života navštívil. Je určená širokej verejnosti, najmä tým, ktorí si o Štúrovi pamätajú len základné informácie a majú pocit, že by sa o ňom mali dozvedieť viac, na siahodlbé životopisy však nemajú čas alebo náladu.“ Zároveň sa snaží krátkymi epizódami či citátmi z listov vzbudiť záujem o Štúra nielen ako historickú osobnosť, ale aj ako o mimoriadne citlivého, vnímavého, rozhladeného a hlboko mravného človeka, akých sa rodí málo a ktorí svojím príkladom ovplyvňujú aj budúcnosť celého národa. Editor Daniel Kollár dodáva: „Podpora uchovávaní, rozvíjania, prezentácie, propagácie a šírenia Štúrovho odkazu by najmä v tomto čase mala byť jednou z nosných tém slovenskej literatúry... Nebolo naším cieľom podať vyčerpávajúci prehľad tvorby a aktivít osobnosti, chceli sme skôr poukázať na ich väzbu k historickým súvislostiam a vybrať tie najvýstižnejšie pre Štúra a jeho význam.“ Z Modry prichádza ďalšia kniha a autorka **Sylvia Hrdlovičová** jej dala nedvojznačný názov **Okruh Ľudovíta Štúra – Sprievodca po štúrovských pamätníkoch v Modre** (SNM – Múzeum Ľudovíta Štúra). Stránky prinášajú prehľad (aj fotodokumentáciu) a históriu všetkých pamätníkov v Modre a blízkom okolí (päť z nich bolo vyhlásených za národnú kultúrnu pamiatku), ktoré vznikli na Štúrovu počesť. Veď sám tam prežil posledné roky života. V januári 1851 tu zomrel modranský evanjelický farár – jeho najstarší brat Karol, ktorý po sebe zanechal sedem detí. Ľudovít brata pochoval a nedokázal odísť. V Modre plánoval zostať, kým staršie deti nedorastú, no osud to rozhodol inak. V činnorodej práci tu prežil päť rokov života a pracoval na troch literárnych dielach (O národných povestiach a piesňach plemien slovanských, Slovanstvo a svet budúcnosti, spevy a piesne). Rozptýlením boli poľovačky, no posledná z nich sa mu stala osudnou a následkom zranenia podľahol 12. januára 1856. Motiváciou k postupnému budovaniu Štúrových pamätníkov v Modre bola úcta k nemu, snaha zdokumentovať jeho život v meste a vedomie, že Modra sa vďaka štúrovským tradíciami zaradila do kontextu národnej histórie.

Príjemné čítanie praje **Igor Válek**, autor je spisovateľ a publicista

Zdravá strava: ako a kde začať?

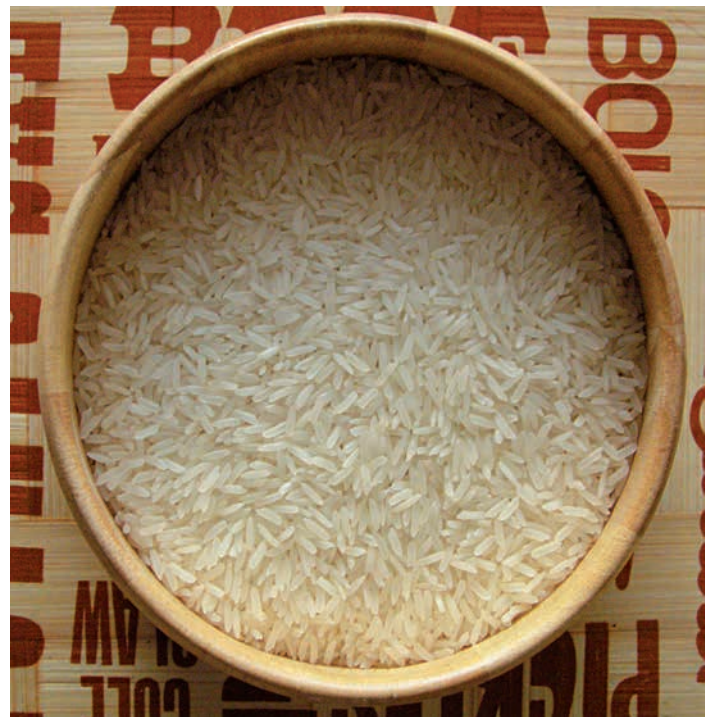
Zdravá strava a správna životospráva sú v súčasnosti často spomínanými témami. Existuje nespočetné množstvo článkov, návodov a rád o komplexných i jednoduchých jedlách či nápojoch. Kde má však začať človek, ktorý sa o zdravú stravu začal zaujímať iba teraz? Má hneď absolútne zmeniť svoje stravovacie návyky alebo na to má ísť postupne?

Odpoveď je jednoduchá – vždy začínajte postupne a od úplného základu. Hoci sa to nemusí tak javiť, pre telo je zmena stravy značná záťaž. Niektorí znáša celý proces s ľahkosťou, pre iného to však môže byť zatažkávacia skúška. Platí jednoduché pravidlo: nikdy nerobte nič, s čím vaše vnútro nesúhlasí. Ak skutočne chcete zmeniť svoje stravovanie a skúsiť žiť inak, musíte o tom byť absolútne presvedčený. Robte radšej malé kroky, ktoré trvajú dlhšie, ale končia na ceste k lepšiemu životnému štýlu.

Kde teda začať? Prvým krokom by mala byť zmena množstva soli v potrave. Pochopiteľne sa jej nemusíte vzdať úplne. Stačí, ak klasickú kuchynskú soľ nahradíte inými variantmi. V obchodoch so zdravou stravou určite nájdete himalájsku soľ, ktorej chuť je veľmi príjemná. Riešením je aj nerafinovaná morská soľ.

Ďalším z často spomínaných „bielych zabijakov“ je cukor. Alternatív k nemu je obrovské množstvo, pričom väčšina z nich je cenovo veľmi dobre dostupná. Skúste preto nerafinovaný hnedý cukor – a to tak trstinový, ako aj melasový. Druhý spomínaný je vynikajúci do koláčov a určite si na ňom pochutíte aj v káve, ktorej dodá nezameniteľne špecifickú chuť. Pre náročnejších existuje melasový cukor i v čiernom variante. Ten je ideálny do základov jedál a taktiež do pečenia. V prípade, že by ste chceli cukor nahradiť iným sladidlom, môžete skúsiť javorový sirup, prípadne sirup z agáve. Ak radi experimentujete, môžete si rýchlo a pomerne lacno vyrobiť svoj vlastný domáci vanilkový cukor. Potrebovať budete pol kila kvalitného nerafinovaného trstinového cukru a dva vanilkové struky. Struky prekrojíte a nožikom jemne vyškrabete ich vnútro. To následne zmiešajte v mise s cukrom. Do vopred pripraveného zaváraninového pohára vhodte oba prekrojené vyškrabané struky a zasypte ich cukrom. Pohár následne uzavrite a približne dva týždne ho neotvárajte. Po tomto čase budete mať v skrinke pripravený svoj vlastný pravý vanilkový cukor.

Ako sme spomínali už na začiatku tohto článku – do zmeny sa nežeňte po hlave. Dajte svojmu telu čas, aby si na nové potraviny zvyklo a nesnažte sa celý proces urýchliť. Ak však cítite, že by ste chceli zájsť ďalej, skúste nahradiť niektoré zo základných druhov po-

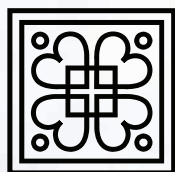
travín. Či už sú to cestoviny alebo ryža, v oboch prípadoch možno nájsť aj ich „lepšie“ verzie. V prípade ryže siahnite po ryži natural, v prípade cestovín zase skúste ich žitnú, prípadne špaldovú podobu. Určite sa nebráňte ani experimentovaniu s pokrmami, ktoré boli istý čas zabudnuté, no opäť sa dostávajú do stredobodu pozornosti. Vyskúšajte proso, krúpy, pohánku a nebojte sa ani strukovín ako cícer, červená šošovica či žltý hrach.

Pre začiatok môžete skúsiť veľmi jednoduchý recept – kašu z pohánkovej krupice. Jej príprava je v podstate identická ako pri „klasickkej“ krupicovej kaši. Na pol litra mlieka (ideálne z mliečneho automatu) dajte päť lyžíc pohánkovej krupice, trochu škorice a približne dve lyžice kvalitného hnedého melasového cukru, ktorý môžete doplniť vašim domácim vanilkovým cukrom. Uvedte do varu a miešajte, až kým kaša trochu neprevrie a nezhusne. Výsledná chuť pokrmu je jemne oriešková a ideálne sa dopĺňa s nakrájaným banánom, ktorý môžete vhodiť priamo do misky tesne pred podávaním.

Miroslav Meňhart, autor je publicista

Hlavní město Praha a Slovenské združenie Limbora ve spolupráci s:
ETNICA, Klub Polski, Anima Artis, Bulharské spolky, Svaz Maďarů, Sdružení Němců, Svaz Němců, Detvan,
BONA FIDE, Řecká obec, Společnost přátel Podkarpatské Rusi, Srbské sdružení, Svaz Vietnamců, KSK,
Ruská tradice, DomuS, Romské kluby a Ukrajinská iniciativa Vás zvou na

17. MEZINÁRODNÍ FESTIVAL NÁRODŮ, NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN A ETNIK PRAHA SRDCE NÁRODŮ

Záštitu převzal velvyslanec SR pan Peter Weiss a ministr pro lidská práva pan Jiří Dienstbier

28. 5. – 31. 5. 2015

Účinkují:

Szászcsávás band (RO)

Rahovce (BG)

Mladost' (SK)

Rudar (BiH)

Njachas (afr.)

Šumadija (SRB)

Mariachi (MEX)

Shum Davar (žid.)

Trombenik (klezmer)

Dawnsyr ar Daith (UK)

Slavinski Aliaksandr (BY)

Nagytarcsai tancegyüttes (HU)

Rosénka (mor.)

Devčata (RUS)

Limbora (SK)

Kitap (tatar.)

Ziriab (arab.)

Džerelo (UA)

Mateník (CZ)

Vietnam (VN)

Cosceim (IRL)

Limborka (SK)

Polana (rusín.)

Akropolis (GRC)

a další

Výběr z programů:

28.5. a 29.5. Václavské a Staroměstské nám.: 17:00 Hudebně-taneční soirée

30.5. Václavské a Staroměstské nám.: 13:00 Defilé, 14:00 Roztančené nám.

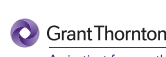
31.5. Nejsv. Salvátor: 14:00, Divadlo na Vinohradech: 19:00 GALAPROGRAM

www.prahasrdcenarodu.cz

Akci podpořili: Hl. m. Praha, MČ Praha 1, MK ČR, ÚSZZ, DNM, TOP Hotel, JUDr. Bjalončík, D&M Milowsky, SomvPrahe.sk, ...

Úrad pre Slovákov
zijúcich v zahraničí

Jarná vôňa umenia

*Tých päť ľudských zmyslov sa človek ľahko naučí naspamäť.
A nehladá odpovede na otázku, prečo ich je päť.*

Je to výtvarné umenie, ktoré vyvoláva v ľuďoch chvenie zázraku existencie ľudského ducha. Zrak je jedným z najdôležitejších ľudských zmyslov. Oči sú predurčené k vnímaniu krásy a diela tých, ktorí vytvárajú maliarske maľované zázraky. Oči sprevádzajú život obrazov tak, ako v ateliéri umelcov vznikli. Obraz a oči objavujú svet, aký ho človek nemal možnosť spoznať. Sú namiesto slov. Telepatiou nenáhodných posolstiev. Umenie, hodnotné umenie bude stále rozochvievať duše ľudí zázrakmi, ktoré pomáhajú riešiť správne cesty poznania a celej existencie.

Dobry umelec nemaľuje, nekreslí. Dobry umelec robi umenie. A keď sa divák pozerá, vidí len to, čo všetci. Treba však prižmúriť oči a uvidíte z obrazov, z celého sveta oveľa viac.

To, čo predstavuje Barbora Okasová, sú hodnotné a originálne umelecké diela. Na rozmerných plátnach galérie osobností a života v technike jedinečnej a autorskej. Čierno-biela vyhráva. Je pôsobivá

Venus de la Rovere

Pollock ju však spopularizoval. A po ňom mnohí ďalší. Nie je ľahké, najmä dnes, predstaviť niečo nové. V tom obdivujem vôľu, talent a majstrovstvo Barbory Okasovej, že jej sa podarilo doviest túto techniku ďalej. Úspešne. Vytvorila nový štýl patriaci iba jej.

Autorka maľuje zaujímavé osobnosti. Dokáže z nich prebrať osobitosť. Akoby ožili. Dať obrazu život, to dokážu len vyvolení jedinci. Preto sa hovorí, že skutočné umenie je večné, lebo je živé. A výtvarnej umelkyni sa to podarilo.

Umenie Barbory Okasovej je jedinečné. Krásne, silné vo výraze, kompozične premyslené a tvorené istou rukou. Je to náročný proces tvorby, ktorý ovláda iba ona. Moderné diela nenesú zámer byť nepreniknuteľnými. Divák k ich porozumeniu potrebuje málo. Trochu času a prižmúriť oči. Moderné diela, ktoré sú nepochopiteľné, nie sú diela.

Dnes možno u autorky hovoriť o programovom záujme. Naplní ho jedinečnou technikou drippingu, ktorý sa v jej rukách stáva osobitým výrazom obrazu. V jej ateliéri tak vznikajú rozmerné plátna. Portréty, charaktery, osobnosti. Každý človek je zvláštny. Každý je vzácny. To je posolstvo autorkiných obrazov. V nich objavuje

Rembrandtova zábada

a monumentálna. Charakterizuje. Zdôrazní to, čo nevidno. Dripping je iba desaťročia stará technika. Ťažko povedať, či ju naozaj objavil Jackson Pollock. Mohla sa vyskytovať už dávno predtým.

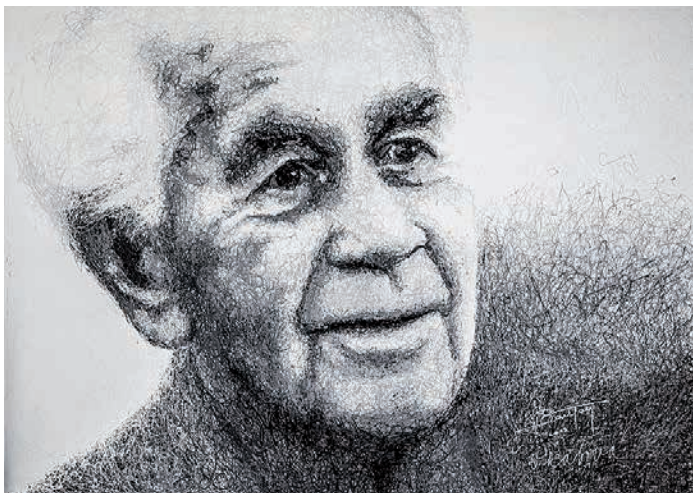
Strach

Odpor

Prekvapenie

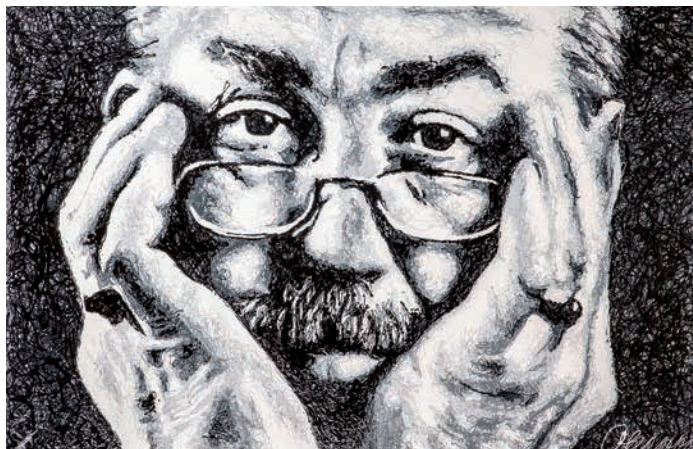

Tibor Bartfay

a divákovi predkladá svoj pohľad na život. Moment zobrazeného, vytvorený zo skrumáže čiar. Pretínajú sa v ňom životné križovatky, v ktorých by vnímavý človek aj vedel nájsť tajomné „čiar života“, línie bytia a možno aj ich budúcnosť.

Barbora Okasová tvorí s veľkým zaujatím príbeh dnešnej doby. Formuje ho z citlivého základu akrylových prameňov, ktorých tečúce potôčiky usmerňuje pri ich objavnej ceste.

Je dnes na začiatku cesty k profesionalite. To umenie, ktoré formuje jej tvorivý profil, bude z hľadiska budúcnosti veľmi žiadané a ťažko dosiahnuteľné. Lebo všetky hodnotné začiatky talentovaných umelcov patria k tým najkrajším a najžiadanejším. Aj tieto dnešné.

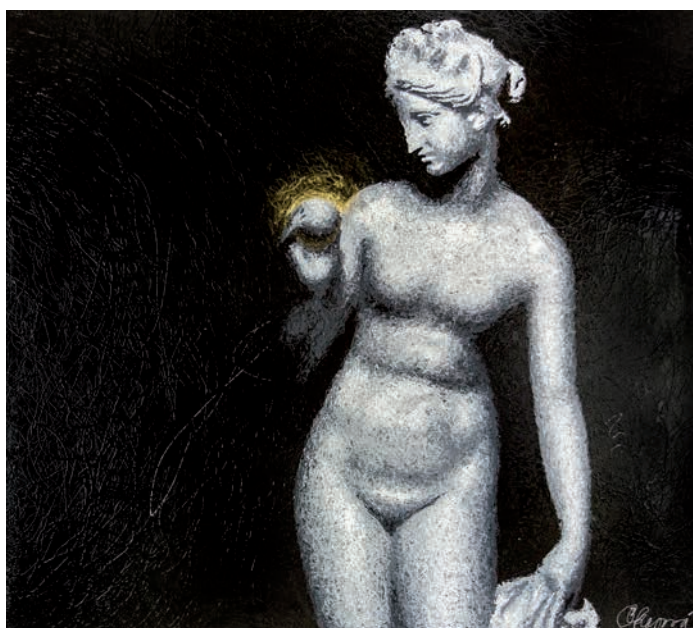
Andy Hryc

Sabrina

Dávid

Eris so zlatým jablkom

Mgr. Barbora Okasová, absolventka Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (katedry výtvarnej výchovy v roku 2013) v týchto dňoch uzatvára ďalšiu etapu doktorandského vzdelávania. Dňa 3. 7. 2015 otvorí svoju ďalšiu reprezentačnú výstavu na zámku v Holíči. Ste na nej všetci vítaní.

*PhDr. Euboslav Moza, galerista
máj 2015*

NOVĚ AUTORIZOVANÝ SERVIS VOLKSWAGEN

Volkswagen Service®

**Dopřejte si skutečný
full service v profesionální
péči týmu Auto Opat**

**Při servisní prohlídce u nás:
náhradní vozidlo a mytí vašeho vozu
ZDARMA!**

AUTO OPAT
FULL SERVICE

Servis Auto Opat s.r.o., Komerční 467, 251 01 Čestlice-Nupaky
Tel.: 240 200 750, www.autoopat.cz

ŠKODA

AUTORIZOVANÝ SERVIS A PRODEJ VOZŮ ŠKODA

**KOMPLEXNÍ SLUŽBY
PRO MOTORISTY**

na dvou skvěle dostupných
místech v centru Prahy Legerova 22
a v prodejním a servisním centru
Nupaky, Exit 8 dálnice D1

AUTO OPAT
FULL SERVICE

Servis Auto Opat s.r.o., tel.: 240 200 730, www.autoopat.cz

FIAT 5 LET ZÁRUKA

Fiat s

500X JE TU! VĚTŠÍ, VÝKONNĚJŠÍ, IDEÁLNÍ PRO RODINU

Kombinovaná spotřeba 4,1-6,4 l/100 km, emise CO₂ 109-147 g/km. Akce zapůjčení vozu platí od 23. 3. do 30. 6. 2015. Na všechny vozy se vztahuje 2letá zákonná záruka a navíc 3 roky rozšířené záruky s limitem do 100 000 km. Podrobné informace u prodejců a na www.fiat.cz.

500X

VĚTŠÍ, VÝKONNĚJŠÍ A VŽDY PŘIPRAVENÝ
DO AKCE! NYNÍ ZA ÚŽASNOU CENU 347 900 Kč.
TAK PROSTORNÝ, ŽE SE S NÍM SVEZE CELÁ RODINA.

500x.fiat500.com